

BILDNING OCH ASSIMILERING

En diskursanalys av sverigedemokratisk
bibliotekspolitik

Line Janson

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Henrik Jochumsen

År: 2023

Title

Culture, education, and assimilation. A discourse analysis of the Sweden democrats' library politics.

Abstract

The purpose of this study is to create an understanding of how the increased influence of the radical right party the Sweden democrats in Swedish politics may change how the democratic role of the public libraries is understood. The research questions asked are which discourses concerning cultural politics and library politics that can be discerned in cultural policy statements from the Sweden democrats, in what ways these discourses relate to the democratic role of the libraries as traditionally understood in Sweden, and what significance the party's culture policy positioning can get for public library operations. The source material are cultural policy documents from the party, as well as interviews with five local politicians from the party, who are the board responsible for libraries in their respective municipalities. The material is analyzed using discourse theory. I find that in the politics of the Sweden democrats, the notion of culture is discursively linked to the notion of the nation, and understood as one and the same, a *national culture*. This national culture is portrayed as objective, and is in turn linked to democracy, which is understood as an inherent part of the national culture. With such an understanding, multi culture becomes a threat to the national culture and thus a threat to democracy. The role of cultural institutions such as the library, therefore, is to keep and protect cultural heritage as well as to work with assimilation of outsiders into the national culture. Establishing a nationalist discourse and claiming the voice of *the people*, the party creates a seemingly non-ideological position from which to speak. This position also makes political interference in everyday operations of libraries possible in a way that challenges the *arm's length principle* that is the norm of Nordic cultural politics.

Keywords

Library, Information, Culture, Politics, Democracy, Radical right, Populism, Nationalism

Bibliotek, Information, Sverigedemokraterna, Kultur, Demokrati, Kulturpolitik, Bibliotekspolitik, Radikalthöger, Populism, Nationalism

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning.....	4
Bakgrund.....	5
Kulturpolitikens utveckling i Sverige.....	8
Biblioteken och det demokratiska uppdraget	11
Syfte och forskningsfrågor.....	13
Avgränsningar	14
Tidigare forskning	14
Sverigedemokraternas kultur(arvs)politik	14
Kommunal kulturpolitik och politisk styrning av biblioteken	17
Denna studie i relation till tidigare forskning.....	19
Teori och metod	21
Diskursanalys	21
Diskursteori	21
Kritisk diskursanalys	24
Kulturpolitisk positionering	25
Begreppsförklaring.....	27
Radikalhöger.....	27
Kultur.....	28
Demokrati.....	29
Intervjuer	30
Urval av informanter	30
Kort information om informanterna	31
Genomförande	32
Textanalys	32
Urval av material	32
Praktiskt analysarbete.....	33
Etiska överväganden	34
Resultat, analys och diskussion	36
Sammanfattning av Sverigedemokraternas nationella bibliotekspolitik.....	36
Lokalpolitiskt identitetsbyggande	38
Nämnden som social praktik	38
Identifikation och subjekspositionering	39
Kulturbegreppet	41
Det antropologiska kulturbegreppet och nationen.....	41
Mångkultur och monokultur.....	44
Demokratibegreppet.....	47
Bibliotekets demokratiska uppdrag.....	48
Den breda massan – Sverigedemokraterna och populistisk retorik.....	50
Politisk styrning	53
Diskussion och slutsatser	55
Förskjutningar i förståelsen av det demokratiska uppdraget.....	55
Sverigedemokratisk bibliotekspolitik och bibliotekens verksamhet	58
Avslutande reflektioner	60
Vidare forskning.....	61
Källförteckning	62
Bilaga 1 – Samtyckesblankett.....	68
Bilaga 2 – Intervjuguide.....	69

Inledning

I oktober 2022 valde biblioteket i blekingska Olofström att ställa in en planerad sagostund med konceptet Drag queen story hour efter att en mängd hot inkommit till biblioteket via facebookinlägg och mail (Sisask 2022). Trots att Drag queen story hour är ett väletablerat koncept som turnerat i Sverige i över fem år (Hibombo 2022) och funnits i USA sedan 2015 (Drag Story Hour 2023) blev reaktionerna i Olofström ett startskott på starka reaktioner även i andra delar av landet. I Malmö mottogs dödshot i samband med en sagostund (Oldberg 2022), och bibliotekschefen i Kalmar fick motta privata samtal och ett brev till hemmet (Clemens 2022a). Inte bara från allmänheten utan även från politiskt håll väckte incidenten nya reaktioner. I Trelleborg ställde den sverigedemokratiska ledningen för kommunens kulturnämnd in en bokad sagostund, med hänvisning till att en av två läsande drag queens i andra sammanhang går under ett namn som ansågs olämpligt (Clemens 2022b). I Eslöv gav en inbokad sagostund upphov till hätsk debatt i kommunfullmäktige, där ledande sverigedemokrater uttryckte åsikten att sagostunderna är olämpliga för barn och att skattepengar inte borde läggas på dylika event (Nord 2022). I Kalmar ville Sverigedemokraterna ha principiella beslut om att inte finansiera Drag queen story hour med skattemedel, och därmed i praktiken förbjuda biblioteken att köpa in eventet (Carlsson S. 2022). I relation till debatten uttalade sig sverigedemokratiska politiker i Kalmar vidare om att de ville ”kartlägga allt opassande material på Kalmars bibliotek och förskolor” och ”driva igenom ett förbud mot dessa” (Aksoy 2022). Dessa reaktioner är delvis helt enkelt uttryck för politiska åsikter, där bibliotekens verksamhet blir ett område av politiskt intresse. Men att på direkta och konkreta sätt ingripa i bibliotekens program eller bestånd är också exempel på en typ av kulturpolitik som frångår den praxis om armlängds avstånd som är norm i Sverige och Norden. Att denna debatt om bibliotekens uppdrag, kulturens uppgift och politikens relation till kulturen dyker upp i en så påtaglig form strax efter ett val där Sverigedemokraterna för första gången blivit Sveriges andra största parti framstår inte som en slump. Kultur är ett mycket centralt begrepp i partiets politik, och kulturpolitiken blir en arena där det politiska skiftet med stor sannolikhet kan komma att märkas och viktiga begreppsliga och principiella kamper komma att utspelas. Att undersöka sverigedemokratisk politik i det led som har närmast konkret ansvar för biblioteken – de kommunala nämnderna – ter sig därför som en spännande och relevant uppgift för en uppsats våren 2023. Exemplet Drag queen story hour är just ett exempel på hur en förskjutning i förståelsen av bibliotekens uppdrag kan ta sig uttryck och kommer

inte att stå i centrum för min undersökning. Det kommer däremot att återkomma som exempel i de intervjuer jag genomfört. Arbetets syfte är att med en något bredare ansats och genom intervjuer med kommunpolitiker undersöka vilken påverkan Sverigedemokraternas ökade inflytande i svensk politik kan få för bibliotekens faktiska verksamhet. I centrum för min studie står folkbiblioteken och det demokratiska uppdrag dessa särskilt uppbär.

Bakgrund

De uppmärksammade incidenterna i samband med Drag queen story hour visar exempel på sverigedemokratiska kommunpolitiker som förespråkade ingrepp i biblioteksverksamheten på ett direkt sätt, något som inte är i linje med hur kulturpolitik i Sverige traditionellt sköts. Principen om armlängds avstånd är ett etablerat uttryck i nordisk kulturpolitik och innebär att politiken skapar förutsättningar för kulturlivet, men inte styr innehållet, eftersom kulturen ska vara fri att granska och kritisera alla delar av samhället (Kulturutredningen 2009a; Frenander 2011; Vestheim 2011). Men hur denna princip upprätthålls och tolkas har varierat över tid och mellan platser såväl som mellan kulturformer (Myndigheten för kulturanalys 2021). Att sverigedemokratiska kommunpolitiker begått politiska handlingar som setts som övertramp gällande principen om armlängds avstånd är därför inte unikt. Som princip har den dock ofta försvarats av både kulturutövare och politiker från både traditionellt höger- och vänsterhåll, och det är främst i ett aktivt försvar av de aktuella övertrampen som Sverigedemokraterna står ut. I februari 2023 utsåg Sverigedemokraterna en ny kulturpolitisk talesperson, Alexander Christiansson. I pressmeddelandet från partiet där den nya talespersonen presenteras uttrycker han sin syn på uppdraget i ett citat: ”Just nu blir en av de viktigaste uppgifterna att definiera principen om en armlängds avstånd. Det är exempelvis orimligt att folkvalda politiker inte ska ha möjlighet att föra diskussion kring hur skattemedel används” (Sverigedemokraterna 2023). I en intervju i Svenska Dagbladet utvecklar Christiansson sin syn på frågan om politisk styrning av kulturens innehåll: ”Det är inte bara en rättighet som folkvald och ett ansvar jag har gentemot mina väljare, det är en skyldighet. När det finns en beställare av konst som är kopplad till skattemedel så är det fullt rimligt att jag som folkvald har åsikter och uttrycker åsikter” (Andersson 2023).

Exemplet med Sverigedemokratiska reaktioner mot Drag queen story hour är illustrativt för höger-radikal intervention i kulturlivet, inte minst eftersom Drag story hour även i både USA och Storbritannien genererat liknande reaktioner från höger-radikalt håll och blivit fokus i diskussioner om neutralitet respektive

inkluderingsarbete (se t.ex. Helmore 2022; Oltmann m.fl. 2022; Tara 2022; Murray 2023). Agerandet av just Sverigedemokraterna i dessa specifika fall är exempel på ett skifte i kulturpolitiken som många uppmärksammat och satt i samband med partiets ökade framgångar i kommunala såväl som nationella val. De senaste åren har forskare, bibliotekarier och andra verksamma i biblioteksområdet uttryckt oro över att demokratin i allmänhet och bibliotekens demokratiska uppdrag i synnerhet är hotat av den politik som förs framför allt av Sverigedemokraterna, men också av de partier som samarbetar med dem (Engström m.fl. 2022; Rönnqvist Fors 2022; Röshammar 2022; Stockstad 2022). Redan inför valet 2018 uttryckte Svensk biblioteksförnings dåvarande ordförande Johanna Hansson oro inför att Sverigedemokraterna skulle få mer makt i kommunerna, och att principen om armlängds avstånd skulle komma att förlora sin ställning. Hansson menar att avsteg från principen om armlängds avstånd hos andra partier ofta handlar om enskilda olyckliga incidenter, men hos Sverigedemokraterna är en uttalad ideologi (Hansson J. 2018), ett påstående som stärks av Christianssons ovan citerade uttalande. Våren 2022 frågade Biblioteksbladet 186 bibliotekschefer huruvida de inför det stundande valet hyste någon oro över vad förändringar i det kommunala politiska styret skulle innebära för biblioteket. 29% av de tillfrågade bibliotekscheferna upplevde en sådan oro, och många oroade sig specifikt för Sverigedemokraternas inflytande, för att demokrati, yttrandefrihet och mångfald ska försvagas och för att principen om armlängds avstånd inte ska respekteras (Eriksson 2022). I december 2022 släppte fackförbundet DIK, som bland annat organiserar bibliotekarier, en rapport där 3428 medlemmar svarat på frågor om hur de ”upplever det demokratiska samtalet och den fria kulturen” (Palm 2022, s. 5). Förbundet menar att de under de senaste åren upplevt en stegrande oro hos sina medlemmar för en ökad polarisering i samhället och som konsekvens därav dels hat och hot men även ökad politisk styrning av kulturen. Enkäten redovisar alltså svar från medlemmar i flera kulturbranscher, inte bara biblioteksanställda, men visar ändå på att farhågor om begränsningar av den egna verksamhetens uppdrag, främst i form av mindre finansiering och högre grad av politisk styrning, är mycket vanliga i branschen (Palm 2022). Det verkar alltså finnas en utbredd oro bland biblioteksverksamma för att just Sverigedemokraternas politik, och de sätt på vilka den influerar svensk politik överlag, utgör ett hot mot bibliotekens demokratiska uppdrag. Det verkar också på många håll finnas en diskrepans mellan å ena sidan Sverigedemokraternas tolkning av bibliotekens uppdrag och kulturpolitikens funktion i relation till biblioteken och å andra sidan biblioteksverksammas uppfattning av desamma.

I oktober 2022, ungefär en månad efter det val då Sverigedemokraterna för första gången blivit landets andra största parti, slöts ett samarbetsavtal mellan regeringspartierna Moderaterna, Liberalerna, Kristdemokraterna och samarbetspartiet Sverigedemokraterna. Avtalet, allmänt känt som Tidöavtalet (2022), är det första exemplet på regeringspolitik där Sverigedemokraterna har ett direkt inflytande. I avtalet finns också politiska förslag som åtminstone potentiellt rimmar med den oro över framtiden som uttryckts i exempelvis Biblioteksbladets undersökningar. Inga av överenskommelserna i Tidöavtalet rör biblioteken direkt, men vissa formuleringar påverkar indirekt bibliotekens verksamhet. Det förslag som kanske främst genererat reaktioner är det att ”Kommuner och myndigheter ska vara skyldiga att informera Migrationsverket och Polismyndigheten när de kommer i kontakt med personer som vistas i Sverige utan tillstånd” (Tidöavtalet 2022, s. 33). Förslaget skulle, beroende på hur det skulle implementeras, kunna innebära en anmälningsskyldighet för bibliotekspersonal i mötet med personer utan uppehållstillstånd eller liknande. Flera forskare och bibliotekarier menar att ett sådant förslag går stick i stäv med bibliotekslagens formuleringar om att biblioteket ska vara till för alla (Stockstad 2022; Troberg 2022). I december 2022, skrev exempelvis biblioteksforskarna Lisa Olsson Dahlqvist, Lisa Engström och Johanna Rivano Eckerdal en debattartikel i Sydsvenskan där de uttrycker oro över att de förslag i Tidöavtalet som föreslår att offentliganställda ska ange papperslösa är ett hot mot demokratin och mot bibliotekens demokratiska uppdrag (Engström m.fl. 2022). Samma oro lyfts av Malmös stadsbibliotekarie Torbjörn Nilsson i Biblioteksbladet i november 2022 (Röshammar 2022). Vem som ingår i bibliotekens målgrupp och vilka som utgör de ”alla” som enligt lagen ska ha tillgång till biblioteken tycks således vara ytterligare en konfliktyta som aktualiseras av Sverigedemokraternas inflytande. Även om bibliotekslagens formuleringar hindrar förslaget från att genomföras just gällande bibliotek kan det ses som ett första steg mot att gå Sverigedemokraterna till mötes i deras föreslagna ändring av hur lagen tolkas, där de vill se att ”personer som inte har rätt att vistas i landet inte heller [ska] ha rätt att nyttja bibliotekens tjänster” (Filper m.fl. 2022). Samtidigt som denna del av avtalet verkar influerad av Sverigedemokraternas politik stipuleras på annat håll tydligt och klart att ”[p]rincipen om armlängds avstånd ska upprätthållas” (Tidöavtalet 2022, s. 61). Frågan är alltså om Sverigedemokraternas ökade inflytande och inträde i den politiska värmen verkligen genererar en påtaglig förändring i svensk kulturpolitik i allmänhet och bibliotekspolitik i synnerhet, och hur den politiska utvecklingen i så fall kan påverka biblioteksverksamheten.

Kulturpolitikens utveckling i Sverige

Kulturpolitik avser i vardagligt tal den politik som bedrivs i stat, region och kommun och som behandlar primärt den verksamhet som utspelar sig på kulturinstitutioner som exempelvis museer, teatrar, bibliotek och konsthallar (Topholt 2019). I ett bredare perspektiv kan naturligtvis många områden anses vara kulturpolitiska och som vi ska se längre fram spelar definitionen av själva kulturbegreppet stor roll för politikens utveckling. För att förstå den kulturpolitiska utvecklingen av idag behöver vi situera den i en grundläggande historisk och geografisk kontext. Första gången en samlad specifik kulturpolitik presenterades i Sverige var på 1970-talet, och det är här jag tar avstamp i denna översikt. Sprungen ur en växande kulturdebatt på 1960-talet tillsattes en utredning som tog sig namnet Kulturrådet¹ (Kulturutredningen 2009b). Utredningen fick till ”huvuduppgift att behandla den långsiktiga inriktningen av de statliga åtgärderna på kulturområdet” (Kulturrådet 1972, s. 3). 1972 presenterade utredningen ett betänkande (Kulturrådet 1972) och 1974 resulterade utredningen i en proposition, framtagen av utbildningsdepartementet, som presenterades för riksdagen (Prop. 1974:28). De områden som av utredningen hänfördes till det kulturpolitiska området var konstnärliga uttrycksformer, press, radio, tv och andra medier för kommunikation, kulturarvsbevarande verksamhet, samt i viss utsträckning folkbildande verksamhet (Kulturrådet 1972). Denna avgränsning av kulturpolitiken har sedan dess varit i stort sett gällande, och ligger till grund för hur den kulturpolitiska domänen ser ut idag (Kulturutredningen 2009b). Utredningen och propositionen föreslog införandet av nationella kulturpolitiska mål, vilka också antogs 1974. Enligt dessa mål skulle kulturen

- medverka till att skydda yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att denna frihet skall kunna utnyttjas.
- ge människor möjligheter till egen skapande aktivitet och främja kontakt mellan människor.
- motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet,
- främja en decentralisering av verksamhet och beslutsfunktioner inom kulturområdet.
- i ökad utsträckning utformas med hänsyn till eftersatta grupperns erfarenheter och behov.
- möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse.
- garantera att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs.

---

¹ Myndigheten Statens kulturråd, som idag ofta kallas Kulturrådet, inrättades efter utredningen, och är alltså inte samma sak som utredningen som här syftas till.

- främja ett utbyte av erfarenheter och idéer inom kulturområdet över språk- och nationsgränserna.

(Proposition 1974:28, bilaga 4)

Ett huvudsakligt och övergripande mål formulerades som att "[k]ulturpolitiken skall medverka till att skapa en bättre samhällsmiljö och bidra till jämlikhet" (Prop. 1974:28, s. 28). I Kulturutredningen från 2009, som ligger till grund för de nu gällande politiska målen, till vilka jag ska återkomma, beskrivs målen från 1974 som "en pendang till samhällsbyggandets miljonprogram, ett försök att skapa en folkhemmets kulturpolitik" (Kulturutredningen 2009b, s. 150), och även idéhistorikern Anders Frenander (2014) menar att folkhemstiden är central för hur kulturpolitisk diskurs i Sverige kom att utvecklas. Målen handlade till stor del om att sträva mot demokratisering av kulturen, en kultur för alla och med särskild omsorg om grupper som av olika anledning sågs som eftersatta. Denna jämlikhetssträvande inriktning har också i hög utsträckning format kulturpolitiken fram till idag. Frågan om politisk styrning och kulturens frihet var viktig redan i organiseringen av det kulturpolitiska området, och samtidigt som stor politisk energi lades på att organisera det kulturpolitiska området organiserades politiken i så stor mån som möjligt ut ur det praktiska arbetet (Jacobsson 2014).

1995 gjorde Kulturdepartementet en utvärdering av de tjugo år som gått sedan införandet av de kulturpolitiska målen. Denna innehöll inte några stora konkreta förslag på förändringar av kulturpolitiska mål eller förfaranden, men fokuserade i något högre mån på individens kulturutövande och -konsumtion samt på målet om kulturarvsbevarande (Kulturdepartementet 1995; Frenander 2014). Mindre ändringar i målen genomfördes, och framför allt tillkom ett mål om att "främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet" (Prop. 1996/97:3, s. 27). Dessutom utvecklades målet om äldre kultur till att handla om att "bevara och bruka kulturarvet" (Prop. 1996/97:3, s. 27). Jenny Johannisson (2006) undersöker i sin biblioteks- och informationsvetenskapliga avhandling de förändringsprocesser kulturpolitiken i Sverige genomgått under 1990-talet. Där politiken från 1970-talet och framåt fokuserade på kulturen som en del av ett välfärdsprojekt och en syn på medborgarna som en relativt homogen grupp skiftar den under 1990-talet mot ett mer identitetspolitiskt fokus, och en pluralistisk kulturdefinition, med medborgarna som en mer heterogen massa (Johannisson 2006). Anders Frenander menar att ett ökat fokus under denna tid på möjligheter till aktivt deltagande för alla, snarare än bredare spridning av ett givet kulturarv, var del av en "förskjutning från 'demokratisering av kulturen' till 'kulturdemokrati'" (Frenander 2014, s. 199).

2009 gjordes alltså ytterligare en stor kulturutredning. I utredningen diskuteras vilka skillnader som föreligger mellan dagens svenska samhälle och det 1970-talets Sverige i vilket de första målen antogs. Några av de områden där stora förändringar gett anledning till ny politik är bland annat att utbildningsnivån i landet ökat avsevärt, att invandring ökat stort och bidragit till en befolkning med i högre grad spritt ursprung, att boendesituationer förändrats med ökad urbanisering och många singelhushåll, samt att nya medier förändrat informationslandskapet radikalt (Kulturutredningen 2009b). Med grund i dessa skillnader presenterade utredningen förslag till nya kulturpolitiska mål, vilka också antogs av riksdagen (Prop. 2009/10:3). Dessa mål är de nu gällande, och består av ett övergripande mål följt av ett antal delmål:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

(Prop. 2009/10:3, s. 26)

En påtaglig förändring är att målet om att motverka kommersialismens negativa verkningar är borttaget, vilket är i linje med en allmän kulturpolitisk utveckling under 1990- och 2000-talen. Idéer om kultur som verktyg för ekonomisk tillväxt och om att kulturen kan och bör styras med managementmodeller utvecklade för näringslivet fick fäste framför allt under 2000-talet (Jacobsson 2014; Svensson & Tomson 2016). Att en näringslivsinriktad kulturpolitik utvecklades kan också tänkas hänga ihop med det faktum att Sverige mellan 2006 och 2014 hade två sammanhängande mandatperioder av en moderatledd regering för första gången sedan 1970-talet. Kulturpolitiken bör alltså ses mot fonden av en allmän högersvängning i politiken i stort, och mot bakgrund av att näringslivsinriktade partier som Folkpartiet/Liberalerna och Centerpartiet fick ett stort ökat inflytande under denna tid genom regeringssamarbetet Alliansen (Nationalencyklopedin u.å.). Det var också mitt i denna Alliansens glansperiod som den senaste kulturutredningen tillsattes och de rådande kulturpolitiska målen antogs. Värt att notera är också att året efter att de nuvarande målen antogs, 2010, tog

Sverigedemokraterna plats i riksdagen för första gången. Den kulturpolitiska utvecklingen sedan dess har alltså skett med en ny typ av inflytande från partiet, inte minst genom att övriga partier fått en ny aktör att förhålla sig till.

Biblioteken och det demokratiska uppdraget

För att ytterligare kontextualisera min studie vill jag kort skissera folkbibliotekens framväxt och grunder för det som omtalas som bibliotekens demokratiska uppdrag. Till min hjälp har jag framför allt en gedigen historisk översikt i Lisa Olsson Dahlquists avhandling *Folkbildning för delaktighet. En studie om bibliotekets demokratiska uppdrag i en digital samtid* (2019) samt flera texter av biblioteksforskaren Magnus Torstensson. De svenska folkbiblioteken har föregångare i boksamlingar och lässatsningar hos det sena 1800-talets stora folkrörelser. Med en snabb industrialisering och urbanisering kom nya problem och nya förutsättningar för mänsklig samvaro (Torstensson 2009). Som reaktioner på dessa nya samhällsproblem växte inte minst en arbetarrörelse, en nykterhetsrörelse och väckelserörelse. Dessa stora rörelser ägnade sig i hög grad åt det som skulle komma att kallas folkbildning och bidrog till ett svenskt bildningsideal med en klar politisk dimension. Folkrörelsernas bildningsarbete byggde på en önskan om och en tro på att kunskap kunde bidra till ett mer jämlikt samhälle (Olsson Dahlquist 2019). Torstensson pekar på en liknande utveckling i många framför allt västeuropeiska och nordamerikanska länder där de moderna folkbiblioteken växt fram i samband med en utveckling där det ställs högre krav på att hela befolkningen ska vara, eller kunna bli, ”insatta i landets ekonomiska, politiska och tekniska förhållanden” (Torstensson 1996, s. 45). Utvecklingen av folkbibliotek i Sverige inspirerades i stor utsträckning av offentliga bibliotek i USA, inte minst genom pionjären Valfrid Palmgren. Palmgren gjorde många resor till, och hämtade många av sina idéer från, USA och utvecklingen av offentliga bibliotek där (Torstensson 1996). Grunden till folkbibliotekens framväxt i båda länderna handlade om demokratiska ideal, men där ingången i USA var mer filantropisk och kom uppifrån som ett led i en slags folkuppfostran utgick utvecklingen i Sverige i högre grad från befintliga folkrörelser, med betoning på jämlikhet och frivillighet (Olsson Dahlquist 2019). Även den amerikanska informationsvetaren Elisabeth Jones (2017) lyfter i en artikel om digitalisering av bibliotek de filantropiska idéerna i den tidiga utvecklingen av offentliga bibliotek i USA. Även om biblioteken explicit fanns till för alla fanns ändå en föreställd idealbesökare, den goda demokratiska medborgaren som ägnar sig åt ”self culture” (Jones 2017, ss. 237–238). Genom biblioteken skulle allmänheten kunna ägna sig åt självförbättrande och intellektuell såväl som moralisk odling. Sådan verksamhet skulle skapa välinformerade

röstberättigade medborgare, och var således oundgängligt för en väl fungerande demokrati (Jones 2017). Den här typen av folkuppfostrande incitament fanns även vid folkbibliotekens etablering och tidiga utveckling i Sverige (Olsson Dahlqvist 2019). Olsson Dahlqvist menar i sin historiska översikt att fokus i den statliga synen på bibliotekens roll förskjutits från det tidiga nittonhundratalets fokus på folkuppfostran och kollektiva intressen, till ett större fokus på individuella intressen och aktivt medborgarskap i modern tid. En utveckling som också rimmar med den övergripande kulturpolitiska utvecklingen som beskrivits ovan.

Bibliotekens demokratiska uppdrag formuleras både nationellt och internationellt i olika styrdokument. FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur – UNESCO – tillsammans med den internationella biblioteks federationen IFLA understryker i sitt folkbiblioteksmanifest vikten av ”folkbiblioteket som en levande kraft för främjande av utbildning, kultur och information och som en viktig drivkraft i strävan efter fred och andlig utveckling”. Folkbiblioteken lyfts också som vitala i strävan att säkra människors möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter. I Sverige regleras bibliotekens uppdrag sedan 1996 i bibliotekslagen, och en ny version av lagen trädde i kraft 2014. En skillnad mellan den gamla och den nya lagen, som ska komma att bli relevant i diskussionen om just Sverigedemokraternas bibliotekspolitik, är att ordet ”medborgare” tagits bort i formuleringen om vilka biblioteket är till för. I lagen från 1996 ”skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek” (SFS 1996:1596, §2) medan motsvarande formulering i den nuvarande lagen lyder ”Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla” (SFS 2013:801, §2). I lagen stipuleras bland annat att bibliotekens ändamål ska vara att ”verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning” (SFS 2013:801, § 2). Detta är vad som ofta omtalas kort och gott i biblioteks fältet som ”det demokratiska uppdraget”. Bibliotekens roll som demokratisk institution och främjare av bildning och fri åsiktsbildning har, som vi sett, lett till debatter kring hur den politiska styrningen och bibliotekarieprofessionen ska förhålla sig till detta uppdrag. Folkbiblioteken har generellt av de flesta aktörer betraktats som en demokratisk institution och ett koncept med demokratisk betydelse. Men vad demokrati är, vem som omfattas av den, och vilken roll kulturen har i upprätthållandet av demokrati är stora frågor som får olika svar beroende på vem som tillfrågas och i vilken tid. Juristen Johan Hirschfeldt har i en delrapport till den nationella biblioteksstrategin gjort en ”rättsligt inriktad analys av bibliotekens funktion i vår demokrati, eller mera praktiskt uttryckt, den svenska författningens betydelse för förståelsen av bibliotekslagen” (Hirschfeldt 2018, s. 68). Hirschfeldt

läser bibliotekslagen i ljuset av bland annat de förarbeten som ligger till grund för den, för att reda i förståelsen av centrala koncept som demokrati och neutralitet. Grunden till det demokratiska uppdraget så som det beskrivs i lagförarbetena är, menar Hirschfeldt, en målsättning om att alla ska ha möjlighet att delta i samhällslivet och en övertygelse om att demokratin fördjupas och befästs genom att individer har möjlighet till bildning, insyn och inflytande. Förarbetena lyfter också vikten av att biblioteken är neutrala i förhållande till den information de tillhandahåller (Hirschfeldt 2018). Hirschfeldt tar också upp regeringsformens programstadgar som behandlar människors lika värde och strävan efter jämlikhet och delaktighet, samt fastslår bland annat att ”det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden” (SFS 1974:152, §2). I relation till detta lyfter Hirschfeldt ett uttalande från Justitieombudsmannen som säger att ”den som t.ex. är motståndare till de idéer om demokratin, som omfattas av folkmajoriteten, får icke utveckla sina tankar i sitt arbete” (Hirschfeldt 2018, s. 82). Ett arbete för demokrati ska alltså enligt lagen genomsyra bibliotekens verksamhet, och antidemokratiska åsikter ska inte ha någon plats i offentlig verksamhet. En av de diskussioner som utvecklas i föreliggande studie är frågan om vad demokrati är och hur förståelsen förändras över tid.

Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna uppsats är att skapa förståelse för hur Sverigedemokraternas ökade inflytande i svensk politik kan komma att förändra hur bibliotekens demokratiska uppdrag förstås. I arbetet utgår jag från följande forskningsfrågor:

- Vilka kultur- och bibliotekspolitiska diskurser framträder i kulturpolitiska utsagor från Sverigedemokraterna?
- På vilka sätt förhåller sig dessa diskurser till bibliotekets uppdrag som det traditionellt uppfattats i Sverige?
- Vilken betydelse kan partiets kulturpolitiska positionering få för folkbiblioteksverksamheten?

Jag vill alltså undersöka hur Sverigedemokraternas kulturpolitiska positionering förhåller sig till det demokratiska uppdrag som biblioteket har och den kultur- och demokratisyn i vilken uppdraget är förankrat. Detta vill jag utforska genom intervjuer med sverigedemokratiska kulturpolitiker som arbetar med biblioteksfrågor i sin vardag. Dessutom genom analyser av Sverigedemokraternas politiska dokumentation – principprogram, kulturpolitiska dokument och bibliotekspolitiska förslag. Som exempel på hur politiken tar sig uttryck använder

jag också i viss utsträckning uppmärksammade bibliotekspolitiska förslag och ingrepp som underlag för utveckling eller fördjupning av analyserna.

Avgränsningar

Det demokratiska uppdraget för biblioteken så som det är formulerat i lagen gäller alla bibliotekstyper. Jag har inte kategoriskt avgränsat min studie till en bibliotekstyp, men lägger fokus på folkbiblioteken, eftersom det är dessa som primärt är bärare av det demokratiska uppdraget så som det traditionellt uppfattas, vilket utvecklats ovan. Det är också från de nämnder som har ansvar för folkbiblioteken jag rekryterat mina informanter. I vissa fall har dessa också haft ansvar för skolbiblioteken, och kan därför referera även till dessa. I andra fall ligger skolbiblioteken under en annan nämnd och har inte direkt berörts av informanterna. I samtliga fall har både jag och informanterna lagt primärt fokus vid folkbiblioteken. Sverigedemokraterna är sedan länge starka i södra Sverige, och särskilt i Skåne. Att jag väljer att fokusera min studie på skånska kommuner är därför delvis en fråga om logistik, eftersom det ger mig, som själv bor i Skåne, möjlighet att genomföra fysiska intervjuer. Men det är också ett val som avgränsar studien till att djupdyka i kommunalt politiskt arbete som är väl etablerat och har pågått över längre tid.

Tidigare forskning

Sverigedemokraternas kultur(arvs)politik

Ett antal exempel på tidigare forskning kring Sverigedemokraternas kulturpolitiska hållning finns att hitta, ofta i kombination med studier av norska Fremskrittspartiet och Dansk Folkeparti. De texter jag listar i följande litteraturgenomgång är främst diskursiva studier av textmaterial, med fokus på kulturpolitik i allmänhet och kulturarvspolicy i synnerhet.

Linnea Lindsköld (2015) vid Bibliotekshögskolan i Borås har gjort en komparativ analys av kulturpolitiska dokument hos de tre skandinaviska partierna Sverigedemokraterna, Dansk Folkeparti och Fremskrittspartiet. Lindsköld tittar på likheter och skillnader mellan de tre partierna, men också på hur de radikala högerpartiernas kulturpolicy utmanar rådande skandinavisk kulturpolicy. Lindsköld identifierar två huvudsakliga problemrepresentationer gällande kulturpolitiken som är gemensamma för de tre partierna. Den första handlar om att nordisk kultur är hotad av mångkulturalism, den andra om att den kulturella friheten är hotad av politisk styrning. Kultur definieras hos de högerradikala partierna,

menar Lindsköld, främst antropologiskt, som summan av de värden och sociala koder som finns i ett samhälle. Kultur är också i mångt och mycket statisk, och singulär – ett samhälle har generellt en kultur. När mångkultur nämns är det som ett hot mot den nationella kulturen och den nationella identiteten. Sverigedemokraterna och Dansk Folkeparti uttrycker också, menar Lindsköld, tydligt uppfattningen att de nordiska ländernas kulturer är överlägsna de i andra delar av världen, och att länderna därför är mer demokratiska och utvecklade. Hos alla de tre partier Lindsköld studerar, men särskilt hos Sverigedemokraterna, finns ståndpunkten att individens frihet att välja sina kulturella uttryck är viktigt, och att staten inte ska styra kulturen. Å andra sidan finns också tydliga uttryck för en önskan om en stark kontroll över statligt finansierad kultur. Lindsköld menar att denna potentiella konflikt hos partierna bättre kan förstås med hjälp av olika förståelser av kulturbegreppet. Den kultur som ska vara fri och därför inte statligt finansierad är kulturen som estetiska uttryck, konstformer och medier. Den kultur som ska skyddas och därför statligt finansieras och kontrolleras är kulturen i antropologisk mening, kulturarv och levnadssätt. Lindsköld konstaterar också att Sverigedemokraterna är det enda av de tre partierna som uttrycker åsikten att statligt finansierad kultur bör leva upp till vissa moraliska koder – den ska vara demokratisk och konstruktiv. På så vis undergrävs i någon mån principen om armlängds avstånd.

Arkeologen Elisabeth Niklasson och kulturarvsforskaren Herdis Hølleland jämför också de nordiska ländernas tre högerradikala partier i en artikel från 2018. De fokuserar på kulturarvspolitik och högerradikal politisering av kulturarv. Niklasson och Hølleland menar att de högerradikala partiernas prioriteringar när det gäller kulturarv på många punkter inte skiljer sig avsevärt från större och mer etablerade partier. Fokus på att vilja bevara och demokratisera kulturarv är dominerande även i internationella riktlinjer och liknande. Skillnaderna mellan de olika politiska inriktningarna är mer av en värdefråga om vad som läses in i kulturarvsbegreppet, och vilka typer av kulturarv som ska prioriteras. De menar att den största påverkan de tre partierna haft på kulturarvspolitiken inte handlar om monetära förändringar i budgetar eller liknande, men om ”their ability to use heritage funding targets as anchors to centre the political conversation around a national belonging” (Niklasson & Hølleland 2018, s. 136). Om högerradikala policys får inflytande kan kulturarvsinstitutioner således pressas mot en alltmer smal kulturarvsdefinition.

Elias Hall (2016) studerar i en masteruppsats Sverigedemokraternas syn på kulturarv genom en diskursanalys av partiets styrdokument, motioner och andra offentliga handlingar från riksdagen samt debattuttalanden i relation till kulturarv.

Hall identifierar, precis som Lindsköld, idén om ett hot från mångkulturalismen som centralt i partiets kulturpolitik. Kulturarvet (i singularis) framställs som en objektiv enhet med ett självklart innehåll. Kulturarv framställs också som något statiskt och oföränderligt, som riskerar att utplånas i ett mångkulturellt samhälle och därför behöver bevaras och skyddas. Någon närmare definition av detta föreställda självklara eller objektivt sanna kulturarv presenteras dock enligt Hall inte i de texter som studerats. Hall identifierar en stark bevarandediskurs hos partiet, men menar att fokus på bevarande är dominerande även i en hegemonisk kulturarv diskurs och att det även i denna finns en vanligt förekommande vilja att bevara ”för bevarandets skull” (Hall 2016, s. 79). Det finns också, menar Hall, i den hegemoniska kulturarv diskursen en stark idé om kulturarv som identitets- och gemensamhetsskapande. Det som särskiljer Sverigedemokraternas inställning till kulturarv är alltså snarare syftet med bevarande och gemensamhetsskapande än dessa värden i sig. Framför allt handlar det, precis som Niklasson och Hølleland lyfter, om en tydligare koppling till viljan att skapa en nationell identitet.

I en artikel från 2022 gör etnologiprofessorn Bo Nilsson en ideologikritisk studie av de motioner om kulturarv och/eller museer som Sverigedemokraterna lagt fram i riksdagen mellan 2011 och 2020 (Nilsson 2022). Det är på så vis den studie med en liknande ansats som min som har det absolut mest aktuella materialet, och på så vis får med förslag även från ett Sverigedemokraterna som sedan 2018 var landets tredje största parti och därmed hade ett mer påtagligt inflytande i riksdagen än tidigare, om än inte lika stort som efter valet 2022. Nilsson tar hjälp av teoretiska tankegångar från de politiska filosoferna Slavoj Žižek och Ernesto Laclau i sin analys av partiets kulturarvspolicy, så som den kommer till uttryck i motionerna, och tar utgångspunkt i idén om det postideologiska samhället. I ett sådant kan människor distansera sig själva från identifikation med klassiska ideologier och samtidigt på ett föreställt fritt sätt välja att stötta själva idéerna i ideologin. Detta fenomen, som Nilsson med Žižek kallar *dis-identification*, kopplas samman med populism, då politiska förslag tillskrivs folket eller nationen och fränkopplas från en ideologi. På så vis kan politiska förslag legitimeras som allmän vilja eller sunt förnuft snarare än som ett just politiskt eller ideologiskt betingat förslag. Nilsson visar på hur Sverigedemokraterna politiserar kulturarv med hjälp av dessa mekanismer, och lyfter en idé om ett objektivt folkligt kulturarv, vilket i sin tur skapar möjligheten att driva tanken om faktabaserade kulturarvsinstitutioner. Nilsson menar att kulturarv i de förslag som studerats behandlas som ett verktyg för att skapa (eller återskapa) en enad monokulturell nation. Om vad som är kulturarv framställs som givet och som en objektiv sanning, så kan också

kulturarvsinstitutioner anklagas för att förvanska sanningen om de fokuserar på andra saker än detta objektiva kulturarv. Satsningar på att lyfta fram andra typer av kulturarv kan då utpekas som ideologiska och politiska utspel, medan framlyftandet av det förment objektiva kulturarvet är opolitiskt och icke-ideologiskt. Precis som tidigare studier lyfter Nilsson det faktum att mångkultur i partiets politik framställs som ett hot mot kulturarvet, och i förlängningen mot folket och mot de värden som anses representeras i sagda kulturarv och som därmed skapas som särskilt svenska. Mångkulturen exemplifierar enligt Nilsson det som Žižek har kallat ett subliment objekt, ett hinder för att uppnå ett begär. Sverigedemokraterna låter konceptet mångkultur stå i invandrarens ställe i en retorik som framställer just det främmande som ett hinder för drömsamhället. På så vis undkommer man att bli avfärdade som rasistiska, men skapar också effektivt mångkulturalismen som ideologisk motståndare och sin egen hållning som icke-ideologisk och objektiv.

I en historiedidaktisk avhandling publicerad bara några veckor innan denna uppsats gör Julia Håkansson (2023) en undersökning av Sverigedemokraternas och Dansk Folkepartis historiska berättelser. I dessa spelar kulturen en stor roll som en ”narrativ strategi för att tydligare ringa in berättelsernas subjekt” (Håkansson 2023, s. 102). En del av en sådan strategi är argumentationen att kulturen är grunden för ett gott samhälle och för individernas välmående, och att den nationella kulturen därför måste hållas vid liv.

Kommunal kulturpolitik och politisk styrning av biblioteken

Kulturpolitisk forskning har ofta inriktat sig på statlig och nationell politik snarare än lokal (Lindgren 2008), varför ett par exempel på den forskning som gjorts om kommunal kulturpolitik i Sverige framstår som intressanta att lyfta som bakgrund till en intervjustudie med kommunpolitiker i centrum. Här lyfts även två studier om politisk styrning av biblioteken och vilken betydelse denna har för biblioteksverksamheten.

En studie med ett för mitt arbete mycket intressant fokus på ideologins betydelse i lokal kulturpolitik är avhandlingen *En chimär av endräkt* (2003), skriven av David Karlsson vid Förvaltningshögskolan. Karlsson argumenterar för att det är centralt för demokratin att den ideologiska medvetenheten hålls levande i politiken även på kommunal nivå, men menar att det finns en allmän förståelse av kommunpolitik som mindre ideologisk än nationell politik. Avhandlingen är en ”kvantitativ idéanalys” (Karlsson 2003, s. 36) som utgår från en enkät där kommunpolitiker svarat på frågor om ideologi. Karlsson pekar bland annat på hur kommunpolitiken

går mot att bli allt mer centraliserad, med färre nämnder, och att detta innebär att mindre tid läggs på kulturpolitik specifikt. Karlsson konstaterar också att det ofta råder en slags illusion av konsensus i kommunal kulturpolitik, medan politikerna egentligen hyser mycket olika ideologiska övertygelser.

Ett annat relevant exempel är Jenny Johannissons biblioteks- och informationsvetenskapliga avhandling *Det lokala möter världen* (2006), där författaren gör en studie av kulturpolicy i Göteborg under 1990-talet och hur dessa policys förhandlas fram. Johannisson identifierar tre huvudsakliga diskurser som genomsyrar argumentationerna i processen kring att ta fram kulturpolicys – en kvalitetsdiskurs med fokus på professionellt konstnärligt utövande, en välfärdsdiskurs med fokus på livsmiljö och målgruppen, och en alliansdiskurs med fokus på strategisk samverkan och hållbarhet. De tre diskurserna existerar parallellt, men Johannisson menar att alliansdiskursen vinner mark och med den ett mer antropologiskt och individbaserat kulturbegrepp tillsammans med en marknadsorienterad argumentation.

Biblioteksforskarna Johanna Rivano Eckerdal och Hanna Carlsson (2018) har undersökt hur politiska styrdokument används och vilken betydelse de har i vardagen för skånska folkbibliotek. Studien visar på hur biblioteksanställda i sin vardag navigerar mellan styrdokument på olika nivåer – lokalt, regionalt och nationellt. De finner att styrdokumentens formuleringar om prioriterade grupper och verksamhet som ska vara till för alla är internaliserade hos många biblioteksanställda, och att det demokratiska uppdraget hålls högt av de flesta. Politiska dokument spelar alltså roll för en övergripande förståelse av det demokratiska uppdraget, men författarna menar också att demokrati ”gestaltas i lokala praktiker på folkbibliotek” (Rivano Eckerdal & Carlsson 2018, s. 7).

Hanna Carlsson publicerade också tillsammans med Fredrik Hanell och Joacim Hansson 2022 den första artikeln från forskningsprojektet *Folkbiblioteken i ett förändrat politiskt landskap – ett demokratiuppdrag för en ny tid?* (Linnéuniversitetet 2023). Resultaten i artikeln (Carlsson H. m.fl. 2022) kommer från en enkätundersökning där bibliotekschefer och andra ansvariga vid folkbibliotek i södra Sverige svarat på frågor om hur de upplever relationen till politiken i sitt utförande av demokratiuppdraget. Enkäten visar att de flesta av informanterna inte upplever några stora konflikter mellan skrivningar i bibliotekslagen och den politiska diskussionen i kommunen, men ett fåtal sådana konflikter rapporteras. Av dessa upplevda konflikter handlar majoriteten om

skrivningen i lagen som handlar om de nationella minoriteterna och personer med annat modersmål än svenska som prioriterade grupper. Artikelförfattarna identifierar detta som den tydligaste konfliktytan i relation till styrdokumentet. Även i de fall då respondenterna i studien rapporterar upplevelser av otillbörlig politisk påverkan är det ofta i relation till mångspråksarbete. Både upplevelser av otillbörlig påverkan från styrande politiker och från allmänhet i form av hot eller liknande är ovanligt, men när det förekommer är det ofta i samband med event. Ifrågasättanden av både medieinköp och event i dessa sammanhang kan, menar författarna, ofta härledas till högerradikala diskurser. Studien tar också upp hur biblioteken anpassar sig till ett förändrat politiskt landskap, präglade av dessa konflikter, och konstaterar att bibliotekens roll som arena för demokratisk utveckling riskerar att försvagas av politiska påtryckningar som minskar bibliotekens vilja och förmåga att möjliggöra samtal och fria åsiktsutbyten.

Denna studie i relation till tidigare forskning

Tidigare forskning om just Sverigedemokraternas kulturpolitik har som visats ovan berört de nordiska högerradikalas inställningar till kulturpolitik överlag och kulturarv i synnerhet, främst genom analyser av kulturpolitiska dokument som principprogram och riksdagsmotioner. Jag vill utveckla denna forskning genom att titta på hur de kulturpolitiska positioneringarna tar sig uttryck hos politiker och i faktisk bibliotekspolitik. Där tidigare studier intresserat sig för den nationella politiken vill jag fokusera på den lokala politiken och hur den nationella politiken tar sig uttryck lokalt. Med en sådan ingång blir det också relevant att ställa frågan hur biblioteksarbete kan komma att förändras av en förändrad bibliotekspolitik. Många av de studier som gjorts av kulturpolicy hos Sverigedemokraterna har också några år på nacken. Linnea Lindskölds (2015) diskursanalys av kulturpolicy hos de nordiska högerradikala partierna omfattar exempelvis tiden 2002-2013. Under de tio år som gått sedan 2013 har Sverigedemokraterna stadigt växt och sitter idag som stödparti till regeringen. Från att ha blivit invalda i riksdagen med 5,7 procent av rösterna 2010 hade partiet växt till att få 17,53 procent av rösterna i valet 2018 och 20,54 procent i valet 2022 (Valmyndigheten 2023). Bo Nilssons (2022) studie sträcker sig fram till 2020, och även om väljarsiffrorna var höga redan då har partiet sedan dess blivit stödparti åt regeringen och radikalt flyttat de politiska gränserna genom att putta ned Moderaterna från platsen som andra största parti. Det är därför relevant att göra ytterligare studier med aktuella förutsättningar. Den tidigare forskningen har i stor utsträckning haft fokus på kulturarvspolicy, inom vilken biblioteken finns med som en del. Där är det framför allt förvaltandet av kulturarv som är i fokus. Jag intresserar mig i högre grad för bibliotekens demokratiska

uppdrag. Ingen av de tidigare studier jag funnit har varit intervjustudier, vilket förhoppningsvis gör mitt val att koncentrera mig på de personer som driver politiken i praktiken och i vardagen relevant som utveckling av tidigare forskning.

Teori och metod

Diskursanalys

Jag har valt att närma mig mitt material med en diskursanalytisk ingång. Diskurs som begrepp och diskursanalys som teori och metod har en mängd betydelser och angreppssätt, men kortfattat kan diskurser förstås som bestämda sätt att förstå och tala om världen (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Diskursanalys är följaktligen forskning med ett kanske snarare epistemologiskt än ontologiskt fokus. Snarare än att göra anspråk på att generera absolut kunskap presenterar diskursanalytiska angreppssätt metoder för att förstå de sätt som människor talar om och förstår världen. Marianne Winther Jørgensens och Louise Phillips bok *Diskursanalys som teori och metod* (2000) fungerar som översiktsverk över flera diskursanalytiska inriktningar. Författarna sammanfattar den gemensamma nämnaren hos en majoritet av inriktningarna med att de tar utgångspunkt i antagandet att "våra sätt att tala på inte neutralt avspeglar vår omvärld, våra identiteter och sociala relationer, utan spelar en aktiv roll i skapandet och förändringen av dem" (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 7). Grunden för denna typ av forskning är i hög grad socialkonstruktionistisk, och Winther Jørgensen och Phillips pekar, med hänvisning till psykologen Vivien Burr (1995), på fyra premisser som utmärker socialkonstruktionistiska angreppssätt. Den första handlar om en grundläggande kritisk inställning till objektiv kunskap och sanning. Vi uppfattar verkligheten genom våra kategorier, och vår bild av världen är en produkt av de sätt på vilka vi kategoriserar den. För det andra läggs vikt vid att kunskap om världen alltid är kulturellt och historiskt präglad. Den tredje grundläggande premissen handlar om tanken att kunskap skapas genom sociala processer, där kamper om sant och falskt kan uppstå. För det fjärde förutsätts också samband mellan kunskap och social handling, det vill säga att olika världsbilder ger upphov till olika idéer om vilka handlingar som är möjliga, naturliga eller otänkbara. Med diskursanalytiska termer kan man säga att diskursiva handlingar bidrar till att konstituera den sociala och kulturella världen, som i sin tur bidrar till att konstituera diskursen och vilka handlingar som är möjliga inom den (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Dessa fyra grundläggande premisser har diskursanalytiska inriktningar generellt gemensamt

Diskursteori

I mitt diskursanalytiska arbete är det främst den diskursteoretiska inriktningen, företrädd framför allt av de politiska teoretikerna Chantal Mouffe och Ernesto

Laclau, som fungerar som utgångspunkt. Denna tradition går ut på att undersöka människors meningsbildande som social process, med grundtanken att mening inte är fast och fixerad, men att meningsskapande ändå sker som om den vore det. Vi försöker hela tiden låsa fast betydelsen av olika tecken i förhållande till andra. Det vill säga att ”diskursanalysens syfte är [...] att kartlägga de processer där vi kämpar om hur tecknens betydelse ska fastställas” (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 32). *Diskursiv kamp* är därför ett viktigt begrepp i denna teori, och kampens mål är att låsa fast betydelser på sitt eget sätt. Att lyckas med detta är att uppnå *hegemoni*. Stora delar av Mouffes och Laclaus gemensamma teori cirklar kring detta begrepp och etableras i framför allt boken *Hegemony and socialist strategy* från 1985, vilken jag främst använder i svensk översättning (Laclau & Mouffe 2008 (1985)). Jag använder dock även fortsättningsvis i hög utsträckning Winther Jørgensen och Phillips, eftersom deras genomgång sammanfattar diskursteorin på ett mycket användbart sätt.

Hegemoni innebär en fastlåsning av betydelser på ett sådant vis att en enda diskurs dominerar (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Detta är i stort sett det yttersta målet för alla diskursiva kamper. En *diskurs* är en fastlåsning av betydelser inom en viss domän, det vill säga att inom ett visst fält eller hos en viss grupp är förståelsen av samma tecken fastlåst. I ett större sammanhang kan dock olika diskurser figurera parallellt. En hegemonisk förståelse uppstår när en enda av dessa diskurser dominerar i alla fält eller grupper. I min undersökning talar jag exempelvis om en kommunpolitisk diskurs med en hegemonisk förståelse av hur politik görs. För att förstå dessa diskursiva kamper presenterar Laclau och Mouffe en begreppsapparat som härefter sammanfattas. Alla tecken i diskursen kallas *moment* och dessa moment skiljer sig från varandra på bestämda sätt. Deras betydelse fixeras genom skillnaderna dem emellan. Laclau och Mouffe använder begreppet *det diskursiva fältet* eller *diskursivitetens fält* för att beteckna det som diskursen utesluter, det vill säga betydelser som tecknen tidigare haft eller har i andra diskurser. De menar att en diskurs bara kan existera genom begränsningar mot något annat, ett ”meningsöverskott” från vilket diskursen kan urskilja sig själv (Laclau & Mouffe 2008, s. 166). Men diskursen riskerar därför också alltid att undergrävas av detta yttre, och entydigheten kan rubbas av andra förståelser av tecknen. Ett *element* är ett tecken som inte ännu fått sin slutgiltiga fixerade mening. Diskursen vill alltså göra element till moment, fixera tecknens mening i relation till varandra enligt de strukturer som redan finns i diskursen. I diskussionen om politisk styrning och principen om armlängds avstånd kan *politisk styrning* sägas vara ett element, som olika diskurser kämpar om att låsa fast. I en diskurs är politisk

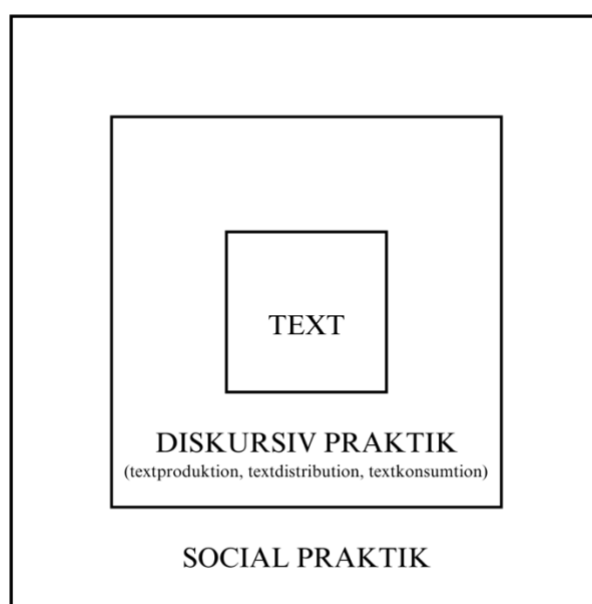
styrning något som bör undvikas, och en motsats till kulturens frihet. I en utmanande diskurs är politisk styrning ett legitimt sätt för folkvalda att utöva sin representativa makt. En *artikulation* är en praktik som skapar relationer mellan element vilka i sin tur förändrar elementens betydelse. Element som är särskilt öppna för tillskrivning av olika betydelser i olika diskurser kallar Laclau och Mouffe för *flytande signifikanter* (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Vissa av dessa flytande signifikanter är särskilt privilegierade och fungerar som en central punkt utifrån vilken även andra teckens betydelse skapas. Ett sådant tecken kallas *nodalpunkt*. Dessa tecken har ofta en svag betydelse i sig själva, men tolkningen av dem får stor betydelse för hur andra tecken förstås. För att analytiskt studera vad som händer när nodalpunkter får sina betydelser används begreppet *ekvivalenskedjor*. Begreppet kultur får exempelvis sin betydelse genom att knyts till konst eller religion, och genom att analysera dessa kedjor, där ett tecken kopplas ihop eller på något vis likställs med ett annat, kan diskursen kartläggas (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Där diskurser stöter ihop med varandra och hindrar varandra, uppstår *antagonism*. Denna kan upplösas genom *hegemoniska interventioner* - artikulationer som med särskild kraft återupprättar den fixerade och entydiga förståelsen av ett tecken. Om en diskurs blir så etablerad att den inte märks som diskurs, och dess kontingens glöms bort, betecknas den som en *objektiv* diskurs. *Makt* är i diskursteorin en beteckning för de processer som skapar omvärlden, och objektivitet är därför ”avlagrad makt, där spåren av makt har utplånats” (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 45).

En del av diskursteorin som är relevant för min analys handlar om subjektuppfattning och identitetsbildning. Här tar jag också hjälp av senare tankegångar utvecklade av Laclau och filosofen Slavoj Žižek, inspirerade och utmanade av varandra. Laclau och Mouffe ansluter sig i princip till en subjektuppfattning utvecklad av Althusser, i vilken begreppet *interpellation* är centralt (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Individer försätts av diskurser i bestämda positioner, de interPELLERAS med en identitet. Men subjektet är också fragmenterat, och positioneras olika av olika diskurser. Det får identitet genom att representeras diskursivt, och identiteten konstrueras genom ekvivalenskedjor som ordnar idéer om hur en är och inte är. I min analys kommer jag också använda mig av Žižeks idéer om subjektpositionering, specifikt i relation till det han kallar ”the illusion that we live in a 'post-ideological' condition” (Žižek 1989, s. 7). Min användning av Žižek är i mångt och mycket överensstämmande med Bo Nilssons användning i den artikel som behandlas under tidigare forskning, där idén om ett

post-ideologiskt samhälle kopplas ihop med populistisk retorik, genom vilken ideologi osynliggörs och politiska diskurser kan kamoufleras som objektiva.

Kritisk diskursanalys

På ett mer metodologiskt plan har jag tagit inspiration av Norman Faircloughs modell för kritisk diskursanalys (Fairclough 1992, kap. 8). Fairclough skiljer sig från Laclau och Mouffe inte minst på så vis att han betraktar vissa delar av världen som icke-diskursiva, medan Laclau och Mouffe menar att i princip alla sociala fenomen är diskursiva och kan analyseras med de redskap som diskursanalysen ger. Faircloughs mycket konkreta och tydliga modell ger dock en metodologisk ingång i det diskursanalytiska arbetet som jag ser som fruktbar för min studie. I Faircloughs modell för kritisk diskursanalys har varje kommunikativ händelse tre dimensioner. För det första är den en text. Det vill säga den faktiska kommunikativa produkten, det kan vara exempelvis en skriven text, ett tal eller en bild. För det andra är den en diskursiv praktik. Denna dimension handlar om hur texterna produceras och konsumeras. För det tredje är den en social praktik. Den sociala praktiken består av de icke diskursiva praktiker som omgärdar texten och produktionen och konsumtionen av den.

Faircloughs tredimensionella diskursiva förståelsemodell (Fairclough 1992, s. 73, figur 3.1)

I ett mer diskursteoretiskt synsätt är Faircloughs idé om en del av världen som icke-diskursiv inte möjlig, och jag angriper inte heller den sociala praktiken på det sätt som Fairclough gör, som något mer konkret och mindre diskursivt än texten. Däremot är den tredimensionella modellen en ram som kan ge tydlighet åt min

analys där politiska dokument, tolkningen av dem hos kommunala politiker och det politiska system i vilket de verkar lätt kan studeras som just dessa tre dimensioner. Jag ser alltså inte den sociala praktiken – det politiska systemet – som icke-diskursivt, men som en diskursiv dimension vilken den enskilda kommunpolitikern har att i högre grad förhålla sig till än att påverka. Det vill säga att den diskursiva praktiken, som i min studie handlar om politikernas uttolkande av politiska texter, är den dimension där den diskursiva kampen framför allt pågår. En kritik som Winther Jørgensen och Phillips (2000) har mot Faircloughs modell och till viss del mot kritisk diskursanalys i allmänhet är bristande teoretisering kring och forskning om tolkningsprocesser, subjektivitet, agens och människans möjligheter till kontroll över sitt språkbruk. Trots att Fairclough ”understryker att diskurser bidrar till att konstruera såväl sociala identiteter och sociala relationer som kunskaps- och betydelsesystem” (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 94) har varken han eller andra forskare inom kritisk diskursanalys genomfört särskilt mycket forskning om just konsumtion och tolkning av texter (Winther Jørgensen & Phillips 2000). I min undersökning gör jag dels en textanalys av politiska dokument, den typ av analys som Winther Jørgensen och Phillips menar dominerar den kritiska diskursanalysens fält. Jag gör också intervjuer med politiker som i sin vardag tolkar och omsätter dessa politiska dokument i praktik. Jag finner Faircloughs modell hjälpsam då den ger konkreta verktyg för att studera just den diskursiva praktik där en text tolkas. Jag är också intresserad av hur texten, genom den diskursiva praktiken, kan förändra den sociala praktiken, vilket modellen ger tydliga verktyg för att undersöka. Fairclough föreslår en arbetsgång som startar i den diskursiva praktiken (Fairclough 1992), vilket för mig är det arbete politikerna utför när ideologiska styrdokument omsätts i praktisk politik. Jag tar därför också i min analys avstamp i de intervjuer jag genomfört och hur politikerna förhåller sig till det ideologiska tolkningsarbetet. Därefter menar Fairclough att det är rimligt att fokusera på texten, för att till slut gå till den sociala praktiken (Fairclough 1992). Jag behandlar först alla tre dimensioner under analysens gång, men avslutar min diskussion i den sociala praktiken och de sätt på vilka den potentiellt kan förändras genom de diskurser som behandlats.

Kulturpolitisk positionering

För att förstå de politiska utsagor som görs i mitt material och hur de diskurser som utsagorna utgör och är del av kan förstås i relation till den politiska samtiden i stort tar jag hjälp av Carsten Topholt (Topholt 2019) som är statsvetare, kulturpolitisk rådgivare och i skrivande stund CFO på danska TV2. Topholt skapat en modell över kulturpolitiska positioneringar med utgångspunkt i dansk kulturpolitik, och bygger

med hjälp av tre olika dikotomier gällande politisk positionering en åttafältare med möjliga kulturpolitiska positioneringar.

		Monokultur	Mångkultur
Ingen eller passiv stat	Neutral stat	Monokultur kan uppstå nerifrån utan styrning i ett libertarianskt samhälle, om alla medlemmar frivilligt ansluter sig till det.	Staten är begränsad till få funktioner, t.ex. försvar och polis, baserat på frivillig anslutning. Det vill säga, som utgångspunkt ingen statlig kulturpolitik.
	Icke-neutral stat	Positionen är inte möjlig - staten kan inte vara passiv och samtidigt inte neutral.	Positionen är inte möjlig - staten kan inte vara passiv och samtidigt inte neutral.
Aktiv stat	Neutral stat	Kulturpolitik är okej, om initiativ korrigerar marknadsfel och/eller har positiva externaliteter, t.ex. om medborgarna av sig själva efterfrågar eller utför för få kulturella aktiviteter. Monokultur uppstår bara nedifrån utan styrning - annars är staten inte neutral.	Kulturpolitik är okej, om initiativ korrigerar marknadsfel och/eller har positiva externaliteter, t.ex. om medborgarna av sig själva efterfrågar eller utför för få kulturella aktiviteter, eller om initiativen främjar positiv frihet till utveckling och uttryck.
	Icke-neutral stat	Kulturpolitik är okej, om initiativen främjar anslutningen till republiken/staten, eller om initiativen främjar eller understödjer gemenskapens sammanhållning, kultur eller värden.	Kulturpolitik är okej, om initiativen har anslutning från och främjar de olika subkulturerna i ett samhälle. Ur ett överordnat perspektiv ska staten sträva efter att vara värdenneutral mellan de olika subkulturerna, vilket gör positionen vanskelig.

Topholts kategoriseringsmodell ”Ska staten vara aktiv eller passiv – och ska kulturpolitiken främja en eller flera kulturer?” (Topholt 2019, s. 94, min övers.)

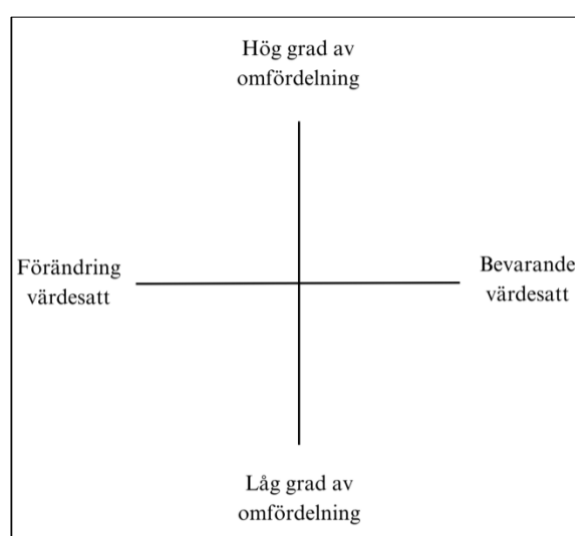
Den första uppdelningen handlar om huruvida staten ska vara aktiv eller inte. Topholt talar i termer av *paternalism*, att åsidosätta någons vilja för att man menar sig veta bättre och agera för den andras bästa. En aktiv stat fungerar i någon mån på ett sådant sätt, och Topholt menar att det i stort sett bara är libertarianism som menar att paternalism aldrig är välgrundat, medan övriga politiska åskådningar kan se åtminstone vissa paternalistiska ingrepp som rimliga. Den andra uppdelningen är den mellan en neutral respektive en icke-neutral stat. Topholt menar att de flesta politiska partier i Danmark delar någon form av uppfattning om att staten behöver vara icke-neutral, alltså på ett eller annat vis ”missionere en bestemt opfattelse af, hvad der er det gode liv, over for sin borgere” (Topholt 2019, s. 102). Där en stark form av denna övertygelse arbetar för vissa specifika värden har socialliberalismen, som varit stark i både dansk och svensk politik under lång tid, en mer neutral definition av det goda livet, som fokuserar på att främja individens frihet och

autonomi. Den tredje dikotomin handlar om värdering av mångkultur respektive multikultur. Modellen kan ge ett verktyg för att contextualisera Sverigedemokraternas kulturpolitik, inte bara genom konstateranden kring mångkultur/monokultur, utan genom en fördjupad förståelse av vad det innebär i förhållande till begrepp som neutralitet och politisk styrning.

Begreppsförklaring

Radikalhöger

Hur partier som Sverigedemokraterna ska klassificeras politiskt är inte helt självklart. Partiet självt definierar sig som socialkonservativt, nationalistiskt och värdekonservativt (Sverigedemokraterna 2019). För att nyansera den politiska höger-vänster-skalan har olika varianter av andra värdeskalor använts som komplement. Topholt (2019) skapar en fyrfältare i vilken de danska riksdagspartierna placeras in, där den ena axeln utgörs av polerna ”låg grad av omfördelning” respektive ”hög grad av omfördelning” (Topholt 2019, s. 72, min övers.), det vill säga en relativt klassisk ekonomisk höger-vänster-skala. Den andra axeln utgörs av polerna ”förändring värdesatt” respektive ”bevarande värdesatt” (Topholt 2019, min övers.). I en sådan modell hamnar Dansk Folkeparti, och enligt min uppfattning även Sverigedemokraterna, relativt nära de klassiska vänsterpartierna i frågan om omfördelning, men relativt nära de klassiska högerpartierna i frågan om bevarande. Man skiljer sig alltså från vänsterpartierna inte minst i frågan om *hur* omfördelning ska ske och varför.

Topholts fyrfältare "axlarna i dansk politik" (Topholt 2019, s. 72, min övers.)

I forskning och journalism om partiet och dess närstående partier i andra länder förekommer, utöver dessa egna positioneringar, alla möjliga varianter på extremhöger, radikalhöger och högerpopulism. Sverigedemokraterna och de liknande partier som finns i Norden och övriga Europa är högerpartier främst i den värdekonservativa bemärkelsen, snarare än i ekonomisk bemärkelse (Rydgren 2010). Vad gäller beteckningen radikal gör Jens Rydgren (2010) distinktionen att de partier eller grupper som är parlamentariska ofta benämns som radikalhöger medan utomparlamentariska organisationer kallas extremhöger. Jag väljer med denna förståelse som utgångspunkt generellt beteckningen radikalhöger när jag fortsättningsvis talar om Sverigedemokraterna.

Kultur

Kultur är ett centralt begrepp i denna studie på flera plan. Biblioteken är traditionellt en institution och ett fenomen som behandlats av kulturpolitikens fält, tillsammans med institutioner som teatrar, konserthus och konsthallar. Kultur är dessutom ett mycket centralt begrepp i Sverigedemokraternas politik överlag. Johan Fornäs, professor emeritus i medie- och kommunikationsvetenskap, gör i *Defending culture* (2017) en grundlig genomgång av fyra olika koncept som begreppet kultur kan kopplas till. I det ontologiska kulturbegreppet är kultur motpolen till natur. Kulturen är det människoskapade i världen och gränsar till begrepp som civilisation och samhälle. Det *antropologiska kulturbegreppet* handlar om kultur som olika sätt att vara människa. Begreppet kan sägas vara sprunget ur kolonialismen och ett behov att poängtera skillnader mellan människor. Det *estetiska kulturbegreppet* används om kulturen som en viss del av samhället, vissa estetiska uttryck som utgör kultur. Kulturen kan kommodifieras och värderas på olika sätt. Det *hermeneutiska kulturbegreppet* behandlar kultur som något meningsskapande, uppsättningar av värden, normer och idéer som skapar ramar för förståelse av värden. Topholt (2019) diskuterar ett antropologiskt och ett estetiskt kulturbegrepp, som liknar dem hos Fornäs, men ser ett pragmatiskt/institutionellt kulturbegrepp som en tredje variation. Inom ramen för ett sådant begrepp blir kultur kort sagt det som utövas och genomförs vid kulturinstitutioner. I den här texten kommer jag framgent använda mig framför allt av förenklade förståelser av ett antropologiskt respektive ett estetiskt kulturbegrepp för att tydliggöra skillnader mellan olika sätt att förstå begreppet kultur, kulturens betydelse och kulturpolitikens uppgifter. När jag i föreliggande text talar om ett antropologiskt kulturbegrepp har det spår även av Fornäs hermeneutiska begrepp. Med ett antropologiskt kulturbegrepp avser jag kultur i bemärkelsen sociala koder eller överförda värderingar. En idé om kultur

som något gemensamt hos en mindre grupp människor och som särskiljer den från andra grupper. Med ett estetiskt kulturbegrepp avser jag främst kultur i bemärkelsen konst eller estetiska uttryck. Någon gång hänvisar jag också till ett pragmatiskt kulturbegrepp i bemärkelsen något som betecknar det som kulturpolitiken faktiskt behandlar.

Demokrati

Demokrati betyder ordagrant folkstyre eller folkmakt, och innebär att makten i ett samhälle på ett eller annat sätt utgår från folket (Hansson A. m.fl. u.å.). Statsvetaren Robert Dahl listar i *On democracy* (1998) ett antal kriterier en demokrati behöver uppfylla. En demokrati erbjuder, enligt Dahl, möjligheter till:

- effektivt deltagande
- jämlikhet vid omröstning
- att skaffa sig upplyst förståelse
- att utöva slutgiltig kontroll över agendan
- inkludering av vuxna

(Dahl 1998, s. 38, min övers.)

Vilka vuxna som inkluderas, var gränsen går för att vara vuxen, varför inte barn ska inkluderas och andra stora frågor kan väckas av det sista kriteriet. I stunden och för denna studies räkning nöjer vi oss dock med att konstatera att en så fullständig inkludering som möjligt av vuxna individer är ett av de kriterier Dahl ställer upp. Hirschfeldt (2018) menar att demokrati kan ses ur två perspektiv. Det ena utgår från ett demokratibegrepp som fokuserar på styrformer och funktioner. Hur beslutsfattande går till och vilka institutioner som arbetar på vilka sätt för att upprätthålla demokratin. Ofta används demokrati i dagligt tal synonymt med den västerländska representativa liberala demokratin, där fokus hamnar på just styrformer, val, representation och så vidare. Det andra perspektivet är ett demokratibegrepp som utgår från individen och fokuserar på människovärde och jämlikhet. I ett sådant perspektiv står det fria samtalet och individens demokratiarbete i centrum. Den här typen av fokus kan kallas deliberativ demokrati och ett sådant perspektiv har växt i Sverige under 1990- och 2000-talen. I de demokratiutredningar som presenterats 2000 (Kulturdepartementet 2000) och 2016 (Kulturdepartementet 2016) har det argumenterats för just en stärkt deliberativ demokrati och för att ”ett demokratiskt styrelseskick måste vila på en demokratisk kultur” (Kulturdepartementet 2016, s. 75). När jag fortsättningsvis diskuterar demokrati är det med Dahls kriterier i åtanke och de två perspektiv Hirschfeldt lyfter som grund för diskussion.

Intervjuer

En viktig del av min studie har varit genomförande och analys av intervjuer med sverigedemokratiska kommunpolitiker, i syfte att fördjupa förståelsen av dels hur partiets ideologiska ställningstaganden tolkas av faktiska politiker, dels hur politiken omsätts i praktik. Den typ av kvalitativ forskning som intervjuer genererar kan inte direkt generaliseras till en större målgrupp eller liknande, men kan genom en mer analytisk generalisering generera djupare förståelse av ett fenomen (Kvale & Brinkmann 2014).

Urval av informanter

För att svara på mina forskningsfrågor har jag velat genomföra intervjuer med sverigedemokratiska kommunpolitiker som i sin vardag arbetar med biblioteksfrågor, och omsätter partiets styrdokument i praktik. Jag har använt partiets nationella styrdokument, men har i intervjuerna begränsat mig till Skåne. I Skåne finns 33 kommuner (Skånes kommuner 2023). Vilken nämnd eller utskott som har ansvar för biblioteken skiljer sig åt från kommun till kommun. Ofta är det en kultur- och fritidsnämnd, men ibland förekommer en enskild kulturnämnd eller andra sammanslagningar av kulturområdet med andra områden. I ett fåtal fall är det en bildningsnämnd, fritidsnämnd eller kommunstyrelsens utskott som ansvarar för biblioteken. Sammanlagt fanns i februari 2023, då urvalet gjordes, i de 33 kommunerna, 49 sverigedemokratiska förtroendevalda som satt som ledamöter eller ordföranden i den nämnd som ansvarar för biblioteken i aktuell kommun. Kommunpolitiker har ofta flera uppdrag och är olika väl insatta i de nämnder där de sitter som ledamöter. Jag har därför valt att i första hand kontakta de sverigedemokrater som har en ordförandeposition eller en position som vice ordförande i den aktuella biblioteksansvariga nämnden i sin kommun. Resonemanget bakom detta första urval är helt enkelt att dessa är de politiker som mest troligt är väl insatta i just det kulturpolitiska och/eller bibliotekspolitiska området. I de fall jag fått möjlighet att genomföra en intervju med ordförande eller någon nivå av viceordförande i en kommun har jag valt att inte tillfråga ytterligare ledamöter i samma kommun, eftersom jag eftersträvat geografisk spridning av informanter. I övriga fall har jag i ett andra urval tillfrågat samtliga ledamöter med tillgängliga kontaktuppgifter. En av de tillfrågade hade precis innan frågan skickades ut blivit utesluten ur partiet, och kunde därför inte delta i studien. Bland de övriga 38 tillfrågade har 5 tackat ja till deltagande i studien.

Kort information om informanterna

Jag har gjort tydligt för mina informanter att jag kommer att avidentifiera dem. Några av dem har uttryckt att det är mycket viktigt för dem att de får vara anonyma. Eftersom mitt geografiska område är begränsat, och antalet potentiella ledamöter att intervjua likaså, bistår jag därför läsaren med begränsad bakgrundsinformation om varje intervjuad ledamot. För att i så stor mån som möjligt anonymisera informanterna väljer jag att inte skriva ut deras kön eller huruvida de har en ordförandepost i sin nämnd eller inte. Jag väljer också av samma anledning att ange kommunens storlek i relativt stora intervall. Ingen av de intervjuade kommer från regionens största kommuner, utan från mellanstora eller små kommuner. Nedan gör jag en kort redogörelse för mina informanter, som hädanefter kort och gott refereras till som ”Politiker 1”, ”Politiker 2” och så vidare.

Politiker 1 kommer från en mellanstor kommun (20 000–70 000 invånare) och har suttit i den aktuella nämnden i mer än en mandatperiod. Har flera politiska uppdrag och lägger en stor del av sin tid på politiken, även arvoderad tid. Har eftergymnasial utbildning med examen, dock ej inom humaniora eller kulturområdet.

Politiker 2 kommer från en liten kommun (mindre än 20 000 invånare) och har suttit i den aktuella nämnden i mindre än en mandatperiod. Har flera politiska uppdrag men är enbart fritidspolitiker. Har eftergymnasial utbildning med examen, delvis inom humaniora.

Politiker 3 kommer från en mellanstor kommun (20 000–70 000 invånare) och har suttit i den aktuella nämnden i mer än en mandatperiod. Har flera politiska uppdrag men är enbart fritidspolitiker. Har eftergymnasial utbildning utan examen, dock ej inom humaniora eller kulturområdet.

Politiker 4 kommer från en liten kommun (mindre än 20 000 invånare) och har suttit i den aktuella nämnden i mindre än en mandatperiod. Har flera politiska uppdrag men är enbart fritidspolitiker. Har ingen eftergymnasial utbildning.

Politiker 5 kommer från en mellanstor kommun (20 000–70 000 invånare) och har suttit i den aktuella nämnden i mer än en mandatperiod. Har flera politiska uppdrag och lägger en stor del av sin tid på politiken, även arvoderad tid. Har eftergymnasial utbildning utan examen, inom humaniora.

Det är relativt tydligt redan vid en första anblick att förutsättningarna för det politiska arbetet är mycket olika beroende på kommunens storlek. Nämnderna i mindre kommuner är mindre, arbetet mer tätt och dessutom är de två ledamöter jag talat med från mindre kommuner relativt nya på sin post. De ledamöter som sitter i större kommuner, har suttit längre på sin post, och har arvoderad tid att lägga på politiska uppdrag är av förklarliga skäl i högre grad väl insatta i både det faktiska biblioteksarbetet i kommunen och i partiets nationella politik. Samtliga intervjuade har dock varit engagerade kommunpolitiker som lägger mycket tid på sitt arbete i nämnden och är väl insatta i de frågor som drivs där.

Genomförande

Efter att kontakt etablerats via mail, i vilket jag också beskrev studien kortfattat och gjorde klart att deltagande var frivilligt och kunde avbrytas när som helst, stämde jag och mina informanter träff på en plats som passade dem. I tre fall sågs vi på ett bibliotek i den aktuella kommunen, i ett fall i den lokala partilokalen och en intervju genomfördes digitalt via Zoom. Informanterna informerades om tillvägagångssätt och frivillighet, och skrev under en samtyckesblankett (bilaga 1). Samtliga informanter samtyckte till att intervjuerna spelades in, och dessa inspelningar har jag sedan transkriberat och anonymiserat. Jag använde mig av ett semistrukturerat intervjuupplägg, med en guidande intervjuguide (bilaga 2), men med frihet till att kasta om strukturen och ställa följdfrågor. Min intervjuteknik diskuteras något mer under rubriken *Etiska överväganden* nedan. Några informanter har bett om att få mina frågor på förhand. När detta efterfrågats har jag skickat en nedkortad variant av intervjuguiden, vilket gett dem tid att i större mån än övriga informanter förbereda sina svar. Dessa informanter har därför i större utsträckning kunnat blanda in reflektioner kring mina senare frågor även i svar på tidigare frågor. Detta är dock inte något jag upplevt har påverkat mitt analysarbete.

Textanalys

Urval av material

För att begränsa uppsatsens omfång har jag behövt begränsa urvalet av material som analyseras. Av de politiska dokument som finns tillgängliga hos Sverigedemokraterna nationellt har jag valt ut ett antal dokument som jag fokuserat mitt arbete kring. Partiets principprogram är ett centralt dokument och har varit en given del av analysmaterialet, men jag har fokuserat min analys kring de delar av programmet som rör kulturpolitik, kommunpolitik och demokrati. Av de nationella inriktningsprogram som partiet utformat har det kommunpolitiska och det

sammanhållningspolitiska valts ut som särskilt intressanta för min analys. Det kommunpolitiska eftersom biblioteksstyrning i hög grad sker på kommunal nivå och det sammanhållningspolitiska eftersom just sammanhållning är ett tema som kopplas till kulturpolitik i partiets dokument överlag. Jag återkommer till detta i min analys. Dokumenten med särskilt fokus på migration och invandring samt brott och straff är många, men har generellt sorterats bort i mitt mer fokuserade analysarbete. Ett dokument som diskuteras i uppsatsen och utgör underlag för analys är också det avtal som i början av innevarande mandatperiod slöts mellan de nyligen valda regeringspartierna Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna samt stödpartiet Sverigedemokraterna. Avtalet med titeln *Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige* (2022) (fortsättningsvis refererat till som *Tidöavtalet*) innehåller en mängd överenskommelser mellan samarbetspartierna, och det är inte möjligt att utläsa vilka krav som drivits av vilka partier och vilka kompromisser som lett till det slutliga avtalet. Avtalet är dock ett unikt dokument på så sätt att det är det första dokument där Sverigedemokraternas politik får uttryckligt inflytande i regeringens arbete, och det är därför dessutom ett politiskt dokument som ger ett oöverträffat aktuellt underlag för analys. Till sist har jag även lagt stor vikt i min analys vid en bibliotekspolitisk motion som partiet lämnat in till riksdagen i något reviderad form varje år sedan 2019. Motionen är det dokument som ger absolut tydligast konkret information om partiets bibliotekspolitiska ställningstaganden, och har därför varit ett givet underlag för analys. Som underlag för analys används också transkriptioner av de fem intervjuer jag genomfört.

Lista över analyserade dokument

Sverigedemokraternas principprogram (2019)

Sverigedemokraternas kommunpolitiska inriktningsprogram (2022)

Sverigedemokraternas sammanhållningspolitiska inriktningsprogram (2022)

Tidöavtalet – samarbetsavtal mellan regeringspartierna och Sverigedemokraterna (2022)

Bibliotek i tradition och förnyelse – motion till riksdagen från Sverigedemokraterna (2019 & 2022)

Transkriptioner av fem intervjuer med sverigedemokratiska kommunpolitiker, genomförda av författaren (2023)

Praktiskt analysarbete

Att genomföra en diskursanalys är ett arbete som sker i ständig dialektik med läsning och nyläsning av material och med teoretisering och inhämtande av nya perspektiv. En kritisk diskursanalys enligt Faircloughs modell utgår från att arbetet behöver ske i tre dimensioner. Den första dimensionen av den kommunikativa

handlingen, texten, har i mitt fall utgjorts av dels politiska dokument, dels intervjuer med kommunpolitiker och i mer fysisk mening de transkriberade versionerna av dessa. I arbetet med de politiska dokumenten har jag börjat med förutsättningslösa läsningar där fokus legat på de delar av dokumenten som rör kultur-, kommun- eller regionpolitik. I dessa första förutsättningslösa läsningar har vissa teman och återkommande ord eller fraser stått ut, som gett ledning åt det vidare arbetet. Dessa första läsningar har i viss mån guidat mina val av teoretiska ingångar, exempelvis kring politiska positioneringar gällande mångkultur respektive monokultur och kring olika kulturbegrepp i stort. I nästa steg har jag mer strukturerat arbetat med att hitta diskursiva nodalpunkter och koda text som berör just dessa. I analysen av de transkriberade intervjuerna har jag tagit hjälp av kodningsprogrammet NVivo, som ger möjlighet att koppla textutdrag från flera olika texter till noder, och på så vis märka upp texterna, hitta teman och enkelt jämföra intervjuerna med varandra. I en första omgång har jag fokuserat på att fritt hitta teman i intervjuerna, givetvis med mitt teoretiska ramverk som grundval. Här har dels teman som rör det dagliga mer konkreta och pragmatiska arbetet utkristalliserat sig, tillsammans med teman som neutralitet, politisk styrning och integration. I en andra mer strukturerad kodningsomgång har jag utifrån dessa teman formulerat de rubriker som min analys nu är uppdelad i, och kodat materialet utifrån dem. Under hela arbetet har kodning, analytiskt arbete och skrivande varvats, och i många fall har transkribering och kodning av intervjuerna gett upphov till nya frågor att ställa till styrdokumentet och vice versa.

Etiska överväganden

Steinar Kvale och Svend Brinkmann lyfter i sin grundliga introduktionsbok *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2014) fyra huvudsakliga etiska aspekter av intervjustudier – informerat samtycke, konfidentialitet, konsekvenser och det de kallar forskarens roll. Jag har säkerställt det informerade samtycket från mina informanter genom information om studiens art och förutsättningar dels i ett första mail och dels genom en blankett vid intervjutillfället (bilaga 1). Informanterna har informerats om att deltagandet är frivilligt och när som helst kan avbrytas, att materialet anonymiseras och att inspelningar förstörs efter uppsatsens färdigställande. Att materialet anonymiseras garanterar en viss konfidentialitet, men eftersom antalet möjliga ledamöter att tillfråga från det givna partiet i det givna geografiska området är begränsat finns möjlighet till kvalificerade gissningar om vilka informanterna är. Jag har gjort mitt yttersta för att undvika citat som kan kopplas till en viss person och har varit noga med att informera informanterna om

situationen. Direkta citat som presenteras i texten är lätt redigerade för att främja läsbarheten.

Vad gäller frågan om forskarens roll är det något jag funderat mycket och intensivt över under arbetets gång. Min ingång i arbetet med denna studie har varit kritisk, och upprinnelsen till den har varit den oro över Sverigedemokraternas inflytande som jag upplevt i fältet, och som även jag själv i många fall kan känna igen mig i. I mitt analytiska arbete använder jag mig också av diskursteoretiska verktyg och teorier av vänsterpolitiskt orienterade akademiker som Chantal Mouffe, Ernesto Laclau och Slavoj Žižek. Att sälla sig till denna typ av kritisk forskning, som syftar till samhällskritik och förändring, gör etiska reflektioner över hur informanter bemöts och framställs särskilt relevanta. Med det sagt har mina intervjuer genomförts med genuin nyfikenhet på och intresse för hur partiets bibliotekspolitik tar sig uttryck på den lokala nivån, och vilka förhandlingar som görs mellan politiker och parti, mellan ideologi och pragmatism, mellan lokal och nationell politik. Att Sverigedemokraterna idag är landets andra största parti, samarbetsparti till regeringen och bland de tre största partierna i nästintill alla skånska kommuner gör mina informanter till starka formella makthavare, vilket också har bidragit till att jag bedömt det som rimligt att genomföra en kritisk intervjustudie. Naturligtvis har intervjuerna tagit form efter vilka inriktningar jag valt och hur jag formulerat mina frågor. I min roll som intervjuare har jag ändå i så stor mån som möjligt försökt starta med öppna frågor och låta informanternas svar leda vägen. Detta för att i den mån det är möjligt undvika att låta mina eventuella förutfattade meningar om informanternas åsikter eller prioriteringar forma samtalet. Jag har, trots att min egen ideologiska grundval är socialistisk, stor respekt för mina informanter och har uppfattat dem som intresserade och i många fall kompetenta kulturpolitiker som har sin bild av kommunens bästa för ögonen. Det är min avsikt att behandla dem som sådana även i min analys av deras utsagor.

Resultat, analys och diskussion

Sammanfattning av Sverigedemokraternas nationella bibliotekspolitik

Jag har som en del av mitt arbete undersökt Sverigedemokraternas politiska styrdokument och kommer att återkomma till dessa regelbundet i analysen av kulturpolitiska diskurser och för att fördjupa förståelsen av de intervjuer jag genomfört. Nedan gör jag en kort sammanfattning av de delar av dessa dokument som rör just biblioteken, framför allt gäller det principprogram och kommunpolitiskt inriktningsprogram. Den mest konkreta bibliotekspolitiken nationellt finns dock i den motion som partiet sedan 2019 årligen, med små förändringar, inlämnat till riksdagen. Motionen *Bibliotek i tradition och förnyelse* (Filper m.fl. 2022) innehåller allmänna ställningstaganden kring bibliotekens roll samt framför allt tre konkreta förslag, vilka jag sammanfattar först, tillsammans med ett fjärde område som mer framträder som en ståndpunkt än ett konkret förslag i motionen.

Det första av förslagen i motionen *Bibliotek i tradition och förnyelse* (Filper m.fl. 2022) handlar om genomförandet av en större nationell satsning på digitalisering av tryckta och andra analoga medier. Argumentationen bakom detta förslag fokuserar dels på vikten av att bevara kulturarv, dels på digitaliseringens möjligheter att tillgängliggöra och levandegöra detsamma. Dessutom förespråkas i samband med detta förslag införandet av ett nationellt lånekort.

Det andra förslaget går ut på att en åtgärdsplan ska tas fram för hur biblioteken ska värnas som studiemiljö och i lägre grad användas som mötesplats eller som kulturhus med blandade evenemang. Argumentationen handlar främst om att biblioteken har en unik funktion som just tyst plats för kunskapsinhämtning och att detta syfte bör och behöver bevaras.

Det tredje förslaget går ut på en översyn av bibliotekslagen där man vill genomföra en ändring så att personer med annat modersmål än svenska inte längre ska vara en prioriterad målgrupp för biblioteksväsendet. Argumentationen går främst ut på att uppgiften att tillhandahålla litteratur på många språk är omfattande och kostsam, och kan bli svår att uppfylla för framför allt mindre bibliotek. De nationella minoriteterna och uppgiften att tillhandahålla litteratur på minoritetsspråken omfattas inte av detta ändringsförslag.

I motionen finns dessutom en fjärde rubrik där uppfattningen uttrycks att personer som inte har rätt att uppehålla sig i landet inte heller ska ha rätt att använda bibliotekens tjänster. Denna åsikt återfinns inte som del av ett faktiskt beslutsförslag i motionen, vilket förmodligen har att göra med att det inte i vare sig bibliotekslag eller andra styrdokument för biblioteken faktiskt står skrivet att dessa personer har rätt att använda bibliotekstjänster. Det finns alltså inte någon direkt och konkret ändring att göra, utan handlar mer om en tolkningsfråga. Andemeningen i valet att använda begreppet ”alla” i stället för ”alla medborgare” i lagen framgår dock i förslaget till den nya lagen från 2013. Där förklaras förslaget att ändra 1996 års formulering ”alla medborgare” till kort och gott ”alla” med att det inte ska kunna uppfattas som att medborgarskap är ett krav för att lagen ska vara tillämplig (Ds 2012:13). Att lagen ska tolkas så att även personer som inte är medborgare har tillgång till bibliotekets tjänster står alltså klart av de förarbeten som finns att tillgå. Att förändra tolkningen kring användande för personer som explicit saknar uppehållstillstånd torde alltså behöva ett konkret lagändringsförslag eller liknande för att kunna genomföras. Detta är dock en fråga som handlar om just tolkning, och som därför är intressant att observera som ett slagfält för diskursiv kamp, något jag också kommer att återkomma till i min analys.

I principprogrammet och det sammanhållningspolitiska inriktningsprogrammet är det främst användandet av kultur- och demokratibegreppen i bredare bemärkelse jag tar fasta på. Inget av dessa dokument lyfter specifikt bibliotekspolitik i någon större utsträckning. I det kommunpolitiska inriktningsprogrammet behandlas bibliotekspolitik något mer. Här lyfts framför allt bibliotekens funktion som tyst studiemiljö och plats för kunskapsinhämtning, i linje med motionens förslag. Vikten av att biblioteken är ”en trygg miljö för dem som arbetar och studerar där” framhävs också (Sverigedemokraterna 2022a, s. 46). Digitalisering läggs fram som en given utveckling, men samtidigt läggs vikt vid att ”inte bibliotekens syfte och funktion slarvas bort i samtidens tillfälliga nycker” (Sverigedemokraterna 2022a, s. 46). Fokus läggs också på biblioteken som viktig instans för att bevara och levandegöra kulturarv, och på vikten av att bevara biblioteksfilialer på mindre orter och på landsbygden. Man vill se generellt sänkta kommunala stöd till vuxenkultur, men med biblioteksverksamheten som undantag. Biblioteken lyfts i stället fram som ”en bärande pelare i det demokratiska systemet” och en vital ”funktion som kunskapsförmedlare och plats för kunskapsinhämtning” (Sverigedemokraterna 2022a, s. 46).

Lokalpolitiskt identitetsbyggande

En av de första iakttagelser jag gjorde redan under insamlingen av mitt intervjumaterial var det faktum att kommunpolitiker förhåller sig till oerhört många fler aspekter av politiskt arbete än det egna partiets nedtecknade ideologi. I samtliga intervjuer har en pragmatism i relation till det dagliga politiska arbetet varit mer framträdande än en ideologisk politisk övertygelse eller driv inför särskilda frågor. Det framgår också generellt hos informanterna att det är ett engagemang i kommunala frågor snarare än en stark ideologisk drivkraft som står i centrum för deras arbete.

Vi har ju generellt det här översiktliga vad vi vill ha, mer visioner. Sen är det ju inte så att man går in alltså att... jag ska läsa nåt principprogram och sen ska vi göra precis som det principprogrammet säger, nja alltså det är sällan så att vi tänker så utan... allt handlar om hur det fungerar i vår egen kommun. Och vad vi själva tycker är bäst.

(Politiker 2)

Naej. Alltså... vi kan ju ha, tänkte jag säga, vad vi vill för kärnvärden, för det är ju till syvende och sist, överst på listan så är det kommunens bästa och kommuninvånarnas bästa. Sen kan jag tycka vad jag vill. Egentligen. [...] Det är kommunens bästa, det är därför vi sitter där vi är idag. Det är därför vi har engagerat oss, det är ju för att kommunen ska må bra och leva.

(Politiker 1)

En av politikerna menar till och med att det sällan märks någon skillnad mellan de olika partiernas politik när nämnden arbetar.

När, vi är alla... på samma nivå när vi håller på och... i nämnden. Så det är ingen skillnad på om du är sverigedemokrat, du är socialdemokrat, du är moderat... vi är så överens. Så egentligen, där är ingen skillnad på oss. Skulle det komma in nån så vet dom inte vem som är vem, när vi håller möte.

(Politiker 4)

Nämnden som social praktik

Hos Laclau och Mouffe är *politik* processen att forma samhället på ett bestämt sätt, och utesluta andra möjligheter (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Det vi kan se i ovanstående intervjuer är exempel på att det dagliga politiska arbetet i en kommunal nämnd kanske mer sällan består av radikala och synliga politiska kamper, där diskursen synliggörs och betydelsen av värden som kultur eller demokrati (som jag senare ska titta närmare på) står på spel. Snarare handlar det dagliga nämndpolitiska arbetet om att hantera pragmatiska frågor om vad som är kommunens bästa och att tillsammans i nämnden arbeta mot samma håll. I dessa situationer pågår alltså, enligt politikerna ovan, ett diskursivt arbete där *kommunens bästa* är ett värde som ofta framstår som objektivt, det finns med andra ord en hegemonisk idé om vad *kommunens bästa* innebär. När nämndarbetet pågår utan att skillnaden mellan partierna syns i debatten befinner sig ledamöterna från de

olika partierna alltså inom samma diskurs, de har en gemensam förståelse av vad som är viktigt för kommunen men också hur arbetet med kommunens bästa går till. En sådan iakttagelse är i linje med vad David Karlsson (2003) ser i avhandlingen som tas upp under tidigare forskning ovan, att kommunpolitik överlag behandlas som mindre ideologiskt betingad än statlig. Karlsson menar att det råder ett samförståndsideal i kommunpolitiken som skapar en felaktig bild av enighet och leder till ett osynliggörande av de meningsskiljaktigheter som faktiskt finns. Förväntningar på hur politiken ska bedrivas – den sociala praktiken – påverkar alltså politiken i sig så att ideologiska skillnader tonas ned. Med utgångspunkt i Faircloughs tredimensionella modell kan rutiner och förutsättningar för nämndarbetet ses som en social praktik som sätter ramar för hur tolkning görs i den diskursiva praktiken. För den enskilda kommunpolitikern är det inte alltid som den diskursiva kampen om ett begrepp eller en sakfråga är given att ta i det sammanhang som nämndens möten utgör. Innanför den sociala praktik som nämndens arbetsätt är, och som kommer med konventioner och procedurer som ska följas, verkar det inte ofta finnas utrymme att hantera stora ideologiska debatter. Den sociala praktiken, det demokratiska systemets strukturer och ordningar, sätter också ramar för vilka frågor som kan behandlas som politik, och vad som ses som en icke-ideologisk och objektiv del av systemet.

Identifikation och subjektspositionering

Laclau och Mouffe talar om *det diskursiva fältet* som ett samlingsbegrepp för mer eller mindre allt som inte får plats i den enskilda diskursen. Winther Jørgensen och Phillips öppnar för möjligheten att till Laclau och Mouffes begreppsapparat tillföra Faircloughs diskursordning, mellan diskursen och det diskursiva fältet (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Diskursordningen blir då en beteckning för de intilliggande diskurser som närmast förhåller sig till varandra och kämpar om att etablera sig i samma domän. För kommunpolitikerna i mina intervjuer verkar en partipolitisk ideologisk diskurs och en kommunpolitisk pragmatisk diskurs kämpa om utrymmet. Snarare än att hänvisa till en högre partipolitiskt ideologisk diskurs är det en kommunpolitisk diskurs som informanterna spontant skriver in sig i. Inom denna kommunpolitiska diskurs är *politiker* och *kommuninvånare* två möjliga subjektspositioner. I citaten ovan jobbar politikerna för att sudda ut gränserna mellan de två, eller kanske för att positionera sig själva som kommuninvånare snarare än politiker. Subjektet är, som Laclau och Mouffe skulle säga, fragmenterat, men politikerna väljer i dessa citat att i högre grad identifiera sig med sin kommun än med sitt parti. De låter sig interPELLERAS som kommunbor i den kommunala

diskursen snarare än som Sverigedemokrater, nationalisterna, värdekonservativa eller liknande i en större partipolitisk diskurs.

Denna typ av identitetsbildning och identifikation med kommuninvånarna är också relevant i relation till partiets identitetsbygge i stort. Där är den förment objektiva och icke-ideologiska subjektpositionen *folket* en viktig komponent och förutsättning för en retorik som framställer den egna positionen som given, sann och fränkopplad ideologi, vilket möjliggör ett ifrågasättande och eventuellt misstänkliggörande av andra ideologiska positioner. Identifikationen med folket, kommuninvånarna, är alltså för kommunpolitikerna en del av ett pragmatiskt förhållningssätt till aktuella frågor, men den är också central för möjligheten att i förlängningen berättiga ett tolkningsföreträde kring vad som är exempelvis svenskt. Identifikationen med folket och med det svenska är, som jag kommer att återkomma till i senare avsnitt, central i bygget av den sverigedemokratiska politiken. I lokalpolitiken återkommer denna starka identifikation också i ett stort intresse för att upphöja lokal kultur och historia. Som redan konstaterats i tidigare forskning är bevarande och tillgängliggörande av kulturarv högt värderat i partiets politik. I mina intervjuer lyfts ofta lokal historia som viktig för partiet att tillgängliggöra genom kulturen.

Alltså föreningar som driver att bevara kulturen. Det kan vara allt från historiska föreningar eller föreningar som har nån form av museum eller... nån form av fotohistoria eller det fanns massa olika föreningar som driver såna saker som har på ett eller annat sätt med att bevara något som är... för [kommunen] eller för en region eller... något som vi anser är av... av värde. Att bevara. Kulturarvet. Där lägger vi gärna våra pengar. Och skattemedel.

(Politiker 2)

Men har jag två hötappar att välja på och den ena det är svensk lokal historia och den andra det är... ja... busshistoria från Paraguay. Ja men då är jag kanske inte så intresserad av bussarna från Paraguay och deras historia utan då väljer jag svensk kultur där i stället i så fall. [...] Jag menar varför heter [staden] [staden]? Varför ser det ut som det gör i staden? Hur kan det vara att den ligger här. [...] Det berättar ju för mig, och jag får hoppas för våra kommande barn och barnbarn, varför vi finns här, varför det heter som det gör och varför ser det ut som det gör. Det är lite så. Där påverkar ju kanske inte historien om bussarna från Paraguay vårt liv och leverne här idag på samma vis.

(Politiker 1)

Anknytning till det lokala, till folket och till historien är alltså värden som hålls högt av de lokala politikerna i relation till kulturpolitiken. Att kulturen knyts till just historia och geografi återkommer även i partiets nationella styrdokument.

Kulturbegreppet

I Laclaus och Mouffes diskursteoretiska bygge är nodalpunkter ett bärande begrepp. Nodalpunkter är de punkter kring vilka en diskurs centreras och utifrån vilka betydelsebildningen gällande andra punkter struktureras (Winther Jørgensen & Phillips 2000). I den bibliotekspolitiska sfär där mina intervjuer rört sig är *kultur* en sådan nodalpunkt. Kulturbegreppet, liksom fenomenet kulturpolitik, kan som vi har sett tillskrivas en i princip oändlig mängd olika betydelser. Kultur är en nodalpunkt på så vis att tecknet i sig själv har en relativt svag betydelse, men får stor betydelse för hur omgivande tecken i diskursen får sin betydelse.

Det antropologiska kulturbegreppet och nationen

Som konstaterats även i tidigare forskning om Sverigedemokraternas kulturpolitik är kulturbegreppet generellt i partiets politik mer förknippat med en antropologisk betydelse än i den allmänna kulturpolitiska användningen av begreppet som förknippat främst med estetiska uttryck (Lindsköld 2015; Hall 2016). I principprogrammet inleds rubriken *Sverigedemokraterna och kulturen* med följande definition.

Kultur är ett mångtydigt begrepp, men används primärt i betydelsen själslig odling eller socialt överförda levnadsmönster. Det är framförallt den sistnämnda av dessa betydelser som vi menar har en helt central politisk funktion. Kultur skulle kunna definieras som levnadssättet som förenar ett samhälle eller en viss grupp av människor. Som sådant inkluderar det bland annat språk, beteendemönster, seder och högtider, institutioner, konst och musik, klädsel, religion, ritualer, lekar, värderingar och normer för lagar och moraliska system.

(Sverigedemokraterna 2019, s. 11)

Kulturen får i ovanstående citat en mängd betydelser, det kan vara konst och musik såväl som religion, värderingar och högtider. Centralt är bestämningen att det framför allt är i bemärkelsen ”socialt överförda levnadsmönster” som kulturen tilldelas en politisk funktion. Dessa levnadsmönster är vad som sedan tar sig uttryck på en mängd olika sätt som konst, lagar eller språk. En av mina informanter uttrycker sig om den svenska mentaliteten.

Det är ju som så att Sverige och svensk mentalitet ser ju ut på ett visst sätt. Och grunden till den här mentaliteten, ja det är ju dels samhället som vi har haft... och historien, hur vi har kommit till det samhället. Det är ju det som har danat oss i generationer. Med den mentaliteten vi har idag. Och den är det ju viktigt att värna om.

(Politiker 1)

Kultursociologen Peter Duelund (2011) har listat en prioritering av just antropologiska kulturkoncept, så som livsstilar eller värderingar, som ett utmärkande drag i *den nya nationalismen* som är på framväxande i många europeiska länder. Ett annat av de sätt på vilka den nya nationalismen manifesterar sig är enligt Duelund i ”revitalisation of national unity in cultures with clear

distinctions between us and others” (Duelund 2011, s. 7). Kulturen knyts också tydligt i Sverigedemokraternas politiska dokument till nationen både som social och geografisk plats. I principprogrammet konstateras att ”[d]en djupaste roten till den svenska kulturens särart ligger i vår historia och i den natur och det klimat där den har vuxit fram” (Sverigedemokraterna 2019, s. 11). Kulturen sammankopplas här med nationen, vilken i sin tur kopplas till sina geografiska egenskaper. Det är dessa som antas skapa nationens särskilda kulturella förutsättningar. Naturen tillskrivs alltså betydelse för kulturens varande och utveckling, och den svenska kulturen knyts på så vis också effektivt till den geografiska platsen Sverige. I det kommunpolitiska inriktningsprogrammet under rubriken *Kultur och kulturarv* står också att ”[n]atur- och kulturvård ska knytas samman” (Sverigedemokraterna 2022a, s. 45). Denna paragraf är intressant inte minst med tanke på kulturbegreppets mest grundläggande betydelse, den som ytterst går ut på att åtskilja natur från kultur, där kultur är det människoskapade i världen, i motsats till natur (Fornäs 2017). Denna distinktion ligger i olika mån till grund även för de andra varianterna av kulturbegrepp som Fornäs behandlar. Strävan efter att knyta samman kultur- och naturbegreppen blir alltså delvis en fråga om att grundläggande ifrågasätta kulturbegreppets funktion. För att tala med diskursteoretiska termer tycks det i Sverigedemokraternas nationella och officiella politiska ställningstaganden finnas en diskursiv kamp för att i någon mån upplösa distinktionen mellan natur och kultur och låta dem båda, i den mån de används för att särskilja en kultur eller en natur från en annan, uppgå i nationsbegreppet.

När tanken om att roten till den svenska kulturen ligger i det geografiska läget ställs bredvid en annan mening ut principprogrammet kan också en potentiellt skavande motsättning skönjas. Under rubriken *Sverigedemokraterna och nationen* konstateras att ” [m]edlem av den svenska nationen kan man enligt vår uppfattning bli genom att antingen födas in i den eller genom att senare i livet aktivt välja att uppgå i den” (Sverigedemokraterna 2019, s. 9). Att ingå i nationen kan uppnås genom att födas in i den, men även genom att välja sig in. Samtidigt är alltså den nationella identiteten tydligt kopplad till platsen och den gemensamma historien. Hall (2016) menar i sin analys av partiets kulturarvspolitik att Sverigedemokraterna som parti aldrig uttalar sig ”i termer av renhet eller naturlighet” (Hall 2016, s. 61), men att dessa idéer kan sägas finnas implicit. Jag tycker mig i min analys se även delvis explicita spår av en diskurs som diskuterar kultur och kulturarv i termer av just naturlighet och rentav biologi. I principprogrammet förekommer exempelvis uttrycket ”det biologiska arvet”, vilket i tidigare versioner av programmet benämns som ”nedärvd essens” (Sverigedemokraterna 2019, s. 5). Poängen i stycket är att

miljön har betydelse för en människas utveckling, men att även det biologiska arvet spelar roll. När dessa stycken sätts i relation till de delar av programmet som diskuterar just nationell identitet som djupt rotad i naturen och klimatet blir det relevant att titta närmare på vem som egentligen omfattas av möjligheten att välja sig in i den svenska kulturen.

Principprogrammet fortsätter med att slå fast att kultur, i bemärkelsen levnadssätt, är vad som förenar ett samhälle, och begreppet *kulturgemenskap* tilldelas en bärande funktion. Gemenskap och gemensamhet är begrepp som återkommer frekvent i alla de styrdokument som ingått i studien. I någon mån skapas en ekvivalenskedja mellan kultur och gemenskap som leder till en förståelse av samhället i stort som beroende av gemensam kultur. För Sverigedemokraterna är gemensamma värderingar och erfarenheter inte bara vad som ligger till grund för kulturbegreppet, utan också en förutsättning för ett solidariskt välfärdssamhälle. I principprogrammet konstateras att ”den solidaritet som håller upp systemet i sin tur baserar sig på identifikation och en stark känsla av gemenskap” (Sverigedemokraterna 2019, s. 11). Solidaritet förbehålls alltså mer eller mindre den som liknar en själv. Denna typ av argumentation kan också länkas till exempelvis förslaget om att personer som inte har rätt att visas i landet inte heller ska ha rätt att nyttja bibliotekets tjänster. I tidigare versioner av motionen *Bibliotek i tradition och förnyelse* föreslogs också att bibliotekets tjänster skulle rikta sig primärt till medborgare och att detta faller sig naturligt eftersom biblioteksverksamheten är solidariskt finansierad av det svenska folket (Emilsson m.fl. 2019). I de nyare versionerna har alltså detta krav tonats ned, vilket kanske kan ses som en anpassning till den diskurs inom vilken man rör sig. Som mindre oppositionsparti kunde man lättare tolka bibliotekens uppdrag utifrån sin nationalistiska diskurs, som något som tillhörde medborgarna. Som större oppositionsparti och som stödparti till regeringen anpassas förslagen till en rådande bibliotekspolitisk diskurs och den hegemoniska förståelsen av uppdraget. I en sådan form arbetar motionen snarare för att förskjuta förståelsen av entiteten *alla* i lagen. Där diskurser stöter ihop talar Laclau och Mouffe om antagonismer, vilka kan upplösas genom hegemoniska interventioner. En sådan intervention använder kraft för att återupprätta entydigheten. Förslaget i motionen kan alltså ses som en del av en diskursiv kamp där begreppet *alla* har blivit ett element vars betydelse läses upp och blir öppen för fler tolkningar. Förslaget till en fastslagen tolkning blir ett försök till en formell hegemonisk intervention, där man bokstavigt talat vill juridiskt låsa fast betydelsen av begreppet *alla* så att den stämmer mer överens med en nationalistisk diskurs.

Mångkultur och monokultur

Att Sverigedemokraterna står för en politik som bygger på och strävar efter monokultur får anses klarlagt redan vid en första anblick av partiets centrala styrdokument. I principprogrammets första stycke konstateras att partiet är bildat med målet att ”slå vakt om den gemensamma nationella identitet som utgjort grunden för framväxten av välfärdsstaten och vårt lands fredliga och demokratiska utveckling” (Sverigedemokraterna 2019, s. 2). Om monokultur och mångkultur som i Topholts (2019) modell förstås som dikotomiska koncept blir ställningstagandet än mer tydligt blir i den del av programmet som klargör partiets ställningstagande i förhållande till det de omtalar som mångkulturalism: ”Sverigedemokraternas syn på kulturen och dess betydelse för samhällets och nationens fortlevnad medför naturligtvis att vi blir starka motståndare till mångkulturalismen som politisk idé och samhällssystem” (Sverigedemokraterna 2019, s. 13). Partiet uttrycker alltså ett starkt ställningstagande för monokultur, och framhåller också vikten av en stat som med Topholts begreppslåda är både ickeneutral och aktiv. Det vill säga en stat som tar tydlig ställning för monokultur och också aktivt arbetar för att uppnå sådan.

Skydda och bevara

Här återkommer vi också till de studier jag refererat under tidigare forskning, där i flera fall just den antagonism mellan mångkultur och kulturarv som skapas i sverigedemokratiska kulturpolitiska dokument har lyfts fram (Lindsköld 2015; Hall 2016; Nilsson 2022). Kulturarvet blir i dokumenten representationer av monokulturen, den sanna och genuina svenska kulturen. Kulturarv är med en sådan uppfattning stabilt och fixerat, men det finns också en inbyggd skörhet eller möjlig instabilitet i framställningen. Kulturarvet framställs som något som behöver skyddas, värnas och förvaltas med varsamhet. Med den starka idén om kultur som något som behöver förvaltas och bevaras snarare än utvecklas följer också en särskild syn på bibliotekens uppdrag. Bibliotek, liksom arkiv och museer, fyller i Sverigedemokraternas uttalade nationella politik i mycket hög utsträckning funktionen som just bevarande och skyddande instans. Niklasson och Hølleland (2018) påtalar att demokratisering av kulturarv, och att föra det närmare folket, är prioriteringar som finns hos Sverigedemokraterna såväl som i kulturpolitiken hos mer etablerade partier och i internationella förordningar. Bibliotekens uppdrag som förvaltare av kulturarv är i hög grad etablerad i uppdraget som det sett ut under lång tid, och är oemotsagd av övriga partier. Den stora skillnaden, vilket också Hall (2016) finner, är den starka kopplingen till en nationell diskurs som finns i Sverigedemokraternas kulturarvspolitik, och det utmålade hotet mot den nationella kulturen från mångkulturen.

I mina intervjuer är hotet från mångkulturen mer frånvarande, eller åtminstone är inställningarna mer komplexa och ideologiska ställningstaganden generellt underställda en pragmatisk inställning till faktiska konkreta problem i kommunen. Skyddsdiskursen och fokuset på bevarande är inte lika närvarande som i partiets styrdokument. Fokus hos informanterna hamnar mindre på ett upplevt aktivt hot och mer på att välja svensk kultur över annat om alternativet ges.

”Just det där att vi ska värna i första hand vår egen kultur och... för det är ju detta landet, det är vi som är svenskar, det är vår kultur, den ska vi värna i första hand. [...] Så visst, har jag att välja mellan nånting så väljer jag ju svensk lokal kultur”.

(Politiker 1)

En av mina informanter tar explicit upp bevarande av kulturarvet, och vikten av sådant.

Det är lite så vi har inspirerats så gärna... vill vi ge till kulturarvet. Alltså föreningar som driver att bevara kulturen. Det kan vara [...] olika föreningar som driver sådana saker som har på ett eller annat sätt med att bevara något som är för [kommunen] eller för en region eller... något som vi anser är av värde. Att bevara. Kulturarvet. Där lägger vi gärna våra pengar. Och skattemedel.

(Politiker 2)

När jag frågar om detta fokus på bevarande av kulturarvet även är något som bör gälla biblioteken är det dock inte lika självklart för den aktuella politikern hur ett sådant fokus skulle ta sig uttryck.

Jag kan inte relatera nånting med bevarande i biblioteket, men det är ju lite grand som jag säger det här med fysiska böcker ska finnas, det ska ju bevaras, dom ska inte försvinna [...] men jag vet inte om jag har nånting med bevarandet att göra utan generellt när vi pratar om kulturarvet, det är ju mer... att man driver föreningar som går ut på att bevara saker [...]

(Politiker 2)

Ovanstående citat är dock snarare ett exempel på hur bibliotekets roll som kulturarvsbevarande hålls för naturlig och given än ett uttryck för åsikten att biblioteket inte behövs. Att biblioteket bevarar fysiska böcker och att detta är ett primärt uppdrag framstår som självklart. Utöver detta behövs andra instanser som bevarar andra delar av kulturarvet. Bevarandet är alltså viktigt även i mina intervjuer, men snarare än genom en diskurs som centrerar kring hot och bevarande eller skydd så diskuteras olika kulturella uttryck i termer av *lämplighet/olämplighet* eller *provocerande/icke-provocerande*. Eftersom denna diskussion i mina intervjuer i hög grad kommit att samspela med diskussionen om politisk styrning återkommer jag till detta under rubriken *politisk styrning* i nästa avsnitt.

Assimilera

Problematiseringen av mångkulturens inflytande tar sig olika uttryck, och i partiets principprogram framhålls problemet med ”[k]ulturimpulser som utan att anpassas till svenska förhållanden inympas i det svenska samhället av makthavare eller grupper som inte själva ser sig som svenska” (Sverigedemokraterna 2019, s. 11). Man talar som en motpol till detta specifikt för en ”återgång till en gemensamhetsskapande assimilationspolitik liknande den som rådde i landet fram till år 1975” (Sverigedemokraterna 2019, s. 13). Begreppet assimilation blir här diskursivt sammankopplat med den kulturgemenskap som diskuterats tidigare. Den som kommer utifrån behöver aktivt assimileras till den svenska kulturen för att bli del och ta del av den gemenskap som kulturen utgör. Kulturen framhålls i det sammanhållningspolitiska inriktningsprogrammet som ett kitt med vilket ”det svenska majoritetssamhället [binds] samman och invandrare får en väg in i vår gemenskap” (Sverigedemokraterna 2022b, s. 4). En konsekvens av det nationsbundna och antropologiskt betonade kulturbegreppet blir alltså att assimilation blir en viktig samhällsfunktion att etablera och att kulturinstitutionernas uppgift, utöver att bevara det nationsbundna kulturarvet, är att sprida just den svenska kulturen. Flera av mina informanter lyfter bibliotekens roll för integrationen som viktig, och det handlar i hög utsträckning om att lära ut det svenska språket och svenska värden. En av politikerna gör en direkt hänvisning till bibliotekslagen och lyfter arbetet med den prioriterade gruppen som utgörs av personer med annat modersmål än svenska.

Bibliotekslagen bland annat är ju inte särskilt tvingande, utan där står det ju rätt så klart och tydligt vad uppdraget är, man ska hjälpa dom som har svårt att... på annat sätt få information. Man ska... hjälpa minoritetsspråk och dom som har liksom svårt med svenskan, det är som sagt, det är bildningsuppdraget.

(Politiker 5)

Politiker 5 lägger vikt vid den tredje punkten i bibliotekslagens 5§, att erbjuda litteratur på lättläst svenska, och gör tolkningen att detta är den viktigaste delen i arbetet med den prioriterade gruppen ”personer som har annat modersmål än svenska” (SFS 2013:801 §5). I lagen omfattar fokuset på denna målgrupp även uppdraget att erbjuda litteratur på andra språk. Men prioriteringen av litteratur på lättläst svenska över litteratur på andra språk återkommer i flera kommuner.

Vi har ju till exempel föreslagit att man bör ha mer fokus på lättlästa böcker än på utländska språk till exempel, just för att ha biblioteket som en mer... väg in i samhället och en del av integrationen. [...] Och då är det ju en väldigt bra bit om... biblioteket kan vara en del av den... integrationen eller assimilationen så att säga. Och där är ju språket första steget och det känns naturligt att det är en del av bibliotekets verksamhet också. Eftersom många också söker sig hit vad jag har förstått.

(Politiker 3)

Arbetet med just denna prioriterade grupp och mångspråksarbetet i synnerhet är också vad Carlsson, Hanell och Hansson konstaterar är den största konfliktytan mellan kommunpolitik och nationella styrdokument i deras undersökning om sydsvenska bibliotek och politisk styrning. De konstaterar också att ett politiskt motstånd mot just litteraturinköp kopplat till mångspråk verkar förekomma i många kommuner och företrädas framför allt av Sverigedemokraterna (Carlsson H. m.fl. 2022). Politiker 3 utvecklar sitt resonemang i citatet ovan med att fokuset på lättläst svensk litteratur ger incitament att lära sig svenska. Prioriteringen kopplas på så vis direkt och uttryckligen till en assimilerande politik, i överensstämmelse med den tidigare citerade formuleringen i partiprogrammet.

I citatet från partiprogrammet om återgång till en assimilationspolitik anges också en relativt specifik tidpunkt – 1975 – då politiken enligt uppfattning förändrats och därmed utsatt den svenska kulturen för hot. Värt att påtala är att de första kulturpolitiska målen, som i stort ligger till grund för kulturpolitik i Sverige, antogs 1974. Det är alltså i relation till bland annat detta som Sverigedemokraterna ser en brytpunkt i politiken. Det kulturpolitiska projekt som i mångt och mycket tog sig uttryck i de kulturpolitiska målen var, som diskuterats ovan, en demokratisering av kulturen och en ansats att jobba för att alla ska ha tillgång till kultur och möjlighet att både utöva och konsumera kultur utifrån sina egna förutsättningar. Även om det explicita målet om att främja mångkultur tillkom först 1996 fanns riktningen redan i målen från 1974 (Frenander 2014; Svensson & Tomson 2016). Folkhemstiden i mitten av nittonhundratalet är den period som av Sverigedemokraterna ofta framhävs som en höjdpunkt i utvecklingen av svensk kultur (Sverigedemokraterna 2019). Samtidigt som de kulturpolitiska målen från 1974 setts som en förlängning av folkhemspolitikerna från tidigare årtionden pekar alltså partiet på den tid då målen antogs som en punkt där denna politik börjar upplösas. Projektet som handlade om att demokratisera kulturen och lyfta minoritetskultur pekas på så vis ut som en startpunkt för den mångkulturalism som man menar hotar folkhemmet och den svenska kulturen.

Demokratibegreppet

Precis som kultur är demokrati en nodalpunkt kring vilken mycket av bibliotekspolitiska diskurser, såväl som politiska diskurser överlag, tar form. Förståelser av demokratibegreppet påverkar både synen på bibliotekets uppdrag och synen på hur politik i stort bedrivs, och är därför central inte minst i frågan om armlängds avstånd. Förståelsen av kulturbegreppet och förståelsen av demokratibegreppet påverkar också ofrånkomligen varandra. Vi har redan sett att

kultur och nation är två mycket tätt sammanlänkade begrepp i sverigedemokratiska styrdokument, och att det finns en ekvivalenskedja som knyter *en* kultur till *en* nation och mer eller mindre sammansmälter de båda begreppen till ett; den nationella kulturen. I styrdokumentet konstateras även att ”[d]en moderna demokratin har vuxit fram i intim symbios med nationalstaten” (Sverigedemokraterna 2019, s. 4) och demokrati och demokratiska styrelseskick kopplas mycket tydligt till vissa kulturer och dessas överlägsna förmåga att tillgodose mänskliga rättigheter.

Det är uppenbart så att vissa kulturer är bättre än andra på att slå vakt om grundläggande mänskliga rättigheter, skapa demokrati och materiellt välstånd, god sjukvård, hög utbildningsnivå och likhet inför lagen. Detta gör att dessa kulturer, i våra ögon är bättre än de kulturer som inte vill eller förmår att skapa goda levnadsvillkor för de människor som lever i dem.

(Sverigedemokraterna 2019, ss. 11–12)

Den assimilationspolitik jag visat exempel på i ovanstående avsnitt kan alltså med detta synsätt förstås som ett försvar av demokratin. Om mångkulturen är ett hot mot det svenska kulturarvet och den svenska kulturen, så är den i förlängningen också ett hot mot den svenska demokratin. Bibliotekens demokratiska uppdrag förstås därför också som del av en nationalistisk diskurs.

Bibliotekets demokratiska uppdrag

I Sverigedemokraternas nationella förslag gällande biblioteken rankas bevarande och tillgängliggörande av kulturarv i form av trycksaker högt i och med förslaget om en nationell digitaliseringssatsning. En signifikant del av förslaget ägnas också åt förslaget om att lägga resurser på att säkra biblioteken som tysta studieplatser snarare än mötesplatser av annat slag. Ingen av mina informanter var i någon högre grad inlästa på partiets nationella förslag, men på frågorna om vilken som är bibliotekens huvudsakliga uppgift, och varför bibliotek är viktiga, handlar samtliga informanters svar på ett eller annat sätt om möjligheten till bildning och ett livslångt lärande. En av politikerna tar som första svar upp att biblioteket är en samlingspunkt, men flera understryker också vikten av att biblioteket har kvar sin funktion som tyst och rofylld plats för kunskapsinhämtning. Detta är som vi sett helt i linje med partiets nationella förslag, och kan tänkas gå hand i hand med exempelvis ett starkt fokus på lag och ordning i partiets politik i stort. De svenska folkbiblioteken är, som diskuterades i inledningen, sprungna ur en stark folkbildningstradition och ur folkrörelser som kämpade för demokrati och jämlikhet underifrån, där tillgång till kunskap och bildning var ett viktigt led i en jämlikhets- och frihetskamp. Delvis fanns dock också ett uppifrån-perspektiv i inrättandet av folkbibliotek. I en nybliven demokrati fick även konservativa idéer

om folkuppfostran betydelse för utvecklingen av bibliotek (Olsson Dahlquist 2019). Om demokrati skulle fungera måste medborgarna vara bildade och upplysta nog att fungera som goda och ansvarstagande röstberättigade. Det stora fokuset på assimilation i Sverigedemokraternas bibliotekspolitik kan läsas som en liknande insats. Den som ska vara del av den svenska demokratin, och därmed den svenska kulturen, behöver lära sig kulturen innan hen kan anförtros en röst i demokratin. I det sammanhållningspolitiska inriktningsprogrammet fastslås exempelvis att partiet vill ha tydliga kunskapskrav kopplat till möjligheten att få medborgarskap, och att ”[k]unskap om Sveriges historia, kultur, seder och bruk är angeläget för att bli en del av nationen” (Sverigedemokraterna 2022b, s. 4). Där bibliotekens uppdrag åtminstone sedan 1970-talet uppfattats som en del av en demokratisering av kulturen som går ut på att tillgängliggöra kultur för alla oavsett förutsättningar så finns i de kulturpolitiska diskurser Sverigedemokraterna rör sig i snarare ett fokus på att demokratisera individen genom kulturen. I en diskurs där demokrati är tätt knuten till nationen, och nationen till kulturen, blir också värnandet av kulturarv i sig en viktig demokratisk funktion.

På den direkta frågan om vilken demokratisk funktion biblioteken har är också olika aspekter av neutralitet vanliga svar i mina intervjuer. En av mina informanter menar att det som gör biblioteken demokratiska är att de är politiskt obundna.

Men dom är ju inte bundna till nåt parti. Dom är ju utanför... politiken. Som [bibliotekschefen], det är ju vår tjänsteman. Så ger vi henne ett uppdrag tillexempel, nu kan jag inte ge ett exempel just nu, men då ska hon ju slutföra det och återkomma till oss.

(Politiker 4)

Tjänstemännen som arbetar på biblioteken är partipolitiskt obundna och satta att genomföra de uppdrag de tilldelas av politiken. Denna definition av ett demokratiskt bibliotek antyder att neutralitet är relativ, och att institutionen snarast kan användas som ett neutralt kärl för ideologi. Samtidigt som bibliotekens demokratiska styrka ligger i deras neutralitet är de också ett verktyg i genomförandet av ideologi, exempelvis genom en explicit prioritering av satsningar på lättläst svenska över satsningar på mångspråk i assimilerande syfte. Flera av de intervjuade lägger vid frågan om vilket bibliotekets viktigaste uppdrag är omedelbart stort fokus på materiella aspekter, det vill säga tillhandahållandet av böcker och andra medier, och lyfter en neutral inställning till mediebeståndet som en viktig aspekt av bibliotekens demokratiska funktion.

Jag är ju absolut för den demokratiska viljan och det fria ordet. Vilket innebär att i min värld så kan man inte säga nej till nån form av böcker egentligen. Även ifall politiskt korrekt så känns det inte som att det är en lämplig bok, men i min värld så, då börjar man ju gå in och hacka... i

kanterna, på vad som är demokrati eller inte demokrati, eller vad som är då fria ordet eller inte det fria ordet.

(Politiker 1)

Vikten av neutralitet i relation till bestånd och medieinköp återkommer i flera intervjuer, och en av informanterna lyfter även neutralitet i relation till föreläsningar och andra event på biblioteken som en viktig del av det demokratiska uppdraget. Neutralitetsbegreppet är omdiskuterat i biblioteksområdet, och huruvida neutralitet är önskvärt eller ens möjligt att uppnå är en viktig och debatterad fråga även i relation till den traditionella uppfattningen av det demokratiska uppdraget (Scott & Saunders 2021; Kann-Rasmussen m.fl. 2022; Mathiasson & Jochumsen 2022). Hur neutralitetsbegreppet används och uppfattas är också avhängigt förståelser av vad som är politiskt. Om biblioteket för att förstås som demokratiskt ska vara neutralt, det vill säga inte ta ställning i politiska frågor, väcks frågan om vad som behandlas som politiska frågor, och vilka grupper som uppfattas som politiska respektive neutrala entiteter.

Den breda massan – Sverigedemokraterna och populistisk retorik

I de intervjuer som ligger till grund för min analys har en återkommande inställning till praktisk kulturpolitik varit den att politiken ska tillfredsställa en majoritet, ofta benämnd som ”den breda massan”. En av politikerna beskriver sin strävan att förändra kommunens policy så att kommunalt finansierade arrangemang primärt ska vara riktade till en bred massa.

[...] som har haft väldigt smala arrangemang. Och det är inget fel i dom, det som... jag tycker är problemet här det är ju att förvaltningen har stått för alla kostnaderna. Vilket gör att det har... blivit extremt dyrt över ett år att ha alla dom här smala evenemangen. Så där kommer till att bli en förändring, det kommer till att bli bredare arrangemang. Jag ser ju hellre att där kommer en barnfamilj med ett gäng ungar, och grannens ungar också för den delen. Då kan jag ju tänka mig att [...] förvaltningen, att dom står för fiolerna, eller familjen betalar nån symbolisk summa. 20 för dom små och 50 för dom stora kanske eller nånting sånt. Ehhm, men å andra sidan så ska vi inte ta bort dom smala arrangemangen heller. Där finns intressenter för dom. Men dom måste till större del betala för dom själv.

(Politiker 1)

Med att nå ”den breda massan” avses alltså inte flera smala event som tillsammans når ut brett, utan en satsning på enskilda evenemang som så många som möjligt ska uppskatta. Ingen av de intervjuade anser att smalare kultur inte ska få utrymme, men det är majoritetskulturen, den kultur som tilltalar den breda massan, som skattepengarna ska läggas på.

Så då är alltid frågan också, är detta nåt som medborgarna vill ha? Är det nåt som är kanske viktigt för vissa och... som då kan finnas, men kanske i mindre mängd? Hur vi prioriterar mellan olika grupper och så och att man alltid... också ser liksom frågan, är detta nåt som

faktiskt bör finansieras av skattepengar, eller är det nåt som man får finansiera själv om man vill ha det, och så.

(Politiker 3)

Bakom citaten ovan finns förstås ett allmänt partipolitiskt intresse av att förvalta skattepengar på det sätt partiet anser bäst för samhället. Men inställningen att en kulturbudget i första hand ska gå till den breda massans intresse har flera bottnar. Argumentationen verkar grunda sig i att det som finansieras av skattepengar ska vara till för alla. Vilka som ingår i gruppen *alla* är, som konstaterats, en pågående kamp utan givet svar. Till att börja med syns i den här typen av argumentation en variant av den inställning till kulturgemenskap som grund för solidaritet som diskuterats ovan. De som betalat skattepengar är också de som bör få mest tillbaka, och solidariteten är beroende av en viss typ av gemenskap, i sin mest grundläggande form beskriven genom medborgarskap. Men det är inte bara medborgarskap och att faktiskt ha betalat skatt som avgör vem som ska prioriteras när det gäller kulturen. Det handlar också om att lägga pengar på det som tillfredsställer flest, medan de med smalare kulturella intressen får finansiera dessa själva. Under denna prioritering av att tillgodose majoritetens behov och önskemål före minoriteters finns sannolikt delvis en strävan efter att bevara majoritetskulturen, och skydda den från det mångkulturella hotet. Fokuset på att tala till den breda massan kan också tolkas som en del av en populistisk retorik.

Sverigedemokraterna och de partier de jämförs med, som Dansk Folkeparti och Fremskrittspartiet i Norge, har ofta kallats högerpopulistiska partier (Bengtsson 2009; Jungar & Jupskås 2014; Norocel m.fl. 2022). Populism är en beskrivning av en rörelse som talar till "folket" som en grupp, oavsett exempelvis klasstillhörighet. En bärande del av ett populistiskt tilltal är idén om att folket är nedtryckt av en elit, och präglas av ett motstånd mot den etablerade makten, samtidigt som de sällan är revolutionära (Sannerstedt m.fl. u.å.). Laclau har skrivit om populism och de processer som omgärdar den, exempelvis i *On populist reason* (2005) där han utvecklar tankar om hur den hegemoniska gruppen "folket" skapas och hur populism baseras på skapandet av det han kallar *tomma signifikanter*. Dessa utgörs av idéer eller koncept som uttrycker en universell bild av vad som är rätt och rättvist. Jag kommer dock fortsättningsvis att jobba med samma teoretiska ingång som Bo Nilsson gör i den artikel jag diskuterat i samband med tidigare forskning ovan. Nilsson använder i sin analys av Sverigedemokraternas kulturarvspolitik en begreppsapparat och tankegång hämtad från Slavoj Žižek, där disidentifikation är ett viktigt verktyg i processen att skapa objektivitet. Att referera till både Laclau och Žižek i analyser gällande demokrati och populism är inte helt okomplicerat eftersom de båda debatterat dessa områden under lång tid (se tex. Weber 2011 för

översikt). Jag kommer dock att låna in Žižeks tankar om disidentifikation här, eftersom jag finner dem högst användbara och min studie på många sätt kan fungera som en uppföljare av Nilssons policyanalys. Att analysera intervjuerna med samma verktyg kan ge en god överblick över politiken i stort. Nilsson visar hur Sverigedemokraterna i sin kulturarvspolitik, genom det Žižek kallar disidentifikation, skapar sin egen positionering som icke-ideologisk och opolitisk. Att på så vis osynliggöra kampen om betydelse, eller möjligheten till olika betydelser, blir alltså ett sätt att etablera en hegemonisk förståelse av kulturarv. Att etablera sig själv som opolitisk part är inte bara en form av intervention med strävan att göra sina tolkningar hegemoniska, utan också ett sätt att osynliggöra sig själv som aktör i en politisk kamp, det vill säga att försätta sig själv i en position varifrån tolkning alltid kan ses som objektiv. Den egna ideologin ges ett sken av att vara något annat än just ideologi, ett direkt och objektivt uttryck för svenskhet och svenskt kulturarv. En av mina informanter ger uttryck för att partiet inte vill stötta kulturföreningar eller -projekt som anses politiska eller religiösa.

Pengar till förbund som [...] vi vet att traditionellt har dom mer socialdemokratisk och åt det hållet... många av dom förbunden... vi tycker inte att det politiska, alltså att det ska inte vara politiskt lagda föreningar som vi vill förse medel. Vi har varit väldigt ute... tidigt att vi inte vill bevilja några medel till... religiösa föreningar. Och det har vi tagit bort när vi nu, när vi styr, religiösa föreningar.

(Politiker 2)

Politikern ovan ger ett explicit exempel på en typ av argumentation där det politiska *andra* läggs fram som något som inte ska stöttas av det opolitiska *folkets* skattepengar. Om den egna positionen är etablerad som en opolitisk position, som talar för folket, så kan det som ligger utanför normen, det vill säga allt som tillhör en minoritetskultur av något slag, skapas som politiskt och ifrågasättas på sådana grunder. Den egna tolkningen av vad som är svenskt, och därför del av den majoritetskultur som ska prioriteras, blir en objektiv sanning, och som sådan en åsikt som hålls för självklar. En av informanterna ger ett exempel på när känslan av självklarhet i ens egen inställning gör det svårt att förklara den.

Politiker 1: Det är ju till syvende och sist ett svenskt bibliotek, det är inget internationellt bibliotek. Så i första hand ska vi ju ha svenska böcker, i biblioteket där.

Line: Varför?

Politiker 1: För det är svenskt.

(Politiker 1)

Politikern talar från en plats som upplevs besitta en objektivitet, och uppfattningen att ett svenskt bibliotek ska ha svenska böcker blir inte så mycket en åsikt som ett

faktum. En annan sida av denna upplevda självklarhet kan ses hos en av mina informanter, när vi konstaterat att hen sällan läser partiets styrdokument.

Line: Hur... vet du att du bedriver sverigedemokratisk politisk, så att säga? I olika frågor.

Politiker 4: Men jag är ju sverigedemokrat.

[...]

Line: Hur kommer det sig att du har engagerat dig i just... Sverigedemokraterna då?

Politiker 4: För mig var det bara ett parti jag tyckte att jag ville tillhöra.

(Politiker 4)

Hall beskriver i sin uppsats en liknande inställning, där en företrädare för partiet ”beskriver kulturarvets varande som en känsla för självklar att förklara” (Hall 2016, s. 88). Hall visar på hur detta är i linje med en essentialistisk syn på kulturarv. Argumentationer med grund i *sunt förnuft* och liknande är andra exempel på detta, som framträtt inte minst i diskussionen om politisk styrning av biblioteken.

Politisk styrning

Frågan om politisk styrning av kulturen i allmänhet, och biblioteken i synnerhet, har blivit en relativt stor fråga i mina intervjuer. Delvis har detta berott på att jag ställt frågor om det, eftersom jag inte minst med den nyvalda kulturpolitiska talespersonens uttalande i bakhuvudet blev alltmer intresserad av hur hans partikamrater ute i landet ser på frågan, och hur den kan komma att utvecklas. Men det har även berott på att frågan tagits upp direkt av mina informanter. Framför allt har detta gällt de ledamöter som suttit längre på sin post och arbetar i större kommuner. Vad det beror på att just dessa lyft frågan och varit bekanta med debatten kan jag inte veta. En hypotes är kanske att ledamöter i större kommuner generellt har större partigrupper att samarbeta med och därmed ett större nätverk ut mot även resten av landet. Dessutom har två av de intervjuade från större kommuner haft arvoderade uppdrag, vilket både ger mer tid för och kanske i vissa fall förutsätter omvärldsbevakning och samrådgivning med partikamrater från övriga landet. Under våren då min uppsats tagit form har också Drag queen story hour fortsatt att fungera som nav i politiska debatter både om bibliotekens och kulturens uppgift och om politisk styrning av kulturen (se t.ex. Troberg 2023; Agenda 2023). Det är därför en alltså högaktuell fråga, och den kanske mest uppenbara tråden att nysta i för att besvara min tredje forskningsfrågeställning, om hur Sverigedemokraternas ökade inflytande kommer att kunna påverka bibliotekens uppdrag.

Mina fem informanter hade, som konstaterats, olika hög grad av insyn i den aktuella debatten och i partiets interna debatter och officiella hållning. Samtliga menar att

biblioteken ska sträva efter att erbjuda ett brett mediebestånd och att de gränser där de anser att det är rimligt att som politiker gå in och direkt ifrågasätta eller påverka beståndet går vid exempelvis olagligt material som barnpornografi eller explicit våldsuppmuntrande material som bombmanualer. Vad gäller evenemang på biblioteken går tankarna något mer isär. Någon menade att bibliotekarier överlag inte bör ägna så stor del av sin tid åt event, utan att detta är arbetsuppgifter som passar bättre för andra yrkesgrupper. Flera lyfte också att event på större bibliotek ekonomiskt bör prioriteras ner till förmån för bemanning av mindre filialbibliotek. Gällande direkt påverkan av vilka event som hålls var de flesta av informanterna överens om att det kan finnas rimliga skäl att som politiker gå in och stoppa ett event som exempelvis Drag queen story hour. För att förklara vilken typ av kulturell aktivitet de anser att politiken behöver styra över eller ingripa i använder flera av mina informanter begrepp som *lämpligt/olämpligt* eller *provocerande/oprovocerande*.

Sen kan jag ju kanske gå in, ifall det är nåt olämpligt, då kanske man kan säga till, som jag ser det. [...] Vi har ju jättebra diskussion i Kalmar till exempel, om drag queens och sagostunder. Jag håller med, det är inte lämpligt. De, barnen är där för att lyssna på saga, det är inte för att sexualiseras på nåt annat vis i världen. Ehm... och det hade kunnat va... här också, och då hade – stopp i lagens namn! Det är sagostund vi ska ha, då ska vi ha nån lämplig person som läser sagor för barnen. Inget annat.

(Politiker 1)

Jag tror inte på att politiken INTE får gå in och styra i kultur. [...] Det är skattemedel, som betalas ut för att utforma dom här konstverken. Politiker är folkvalda. Och... politiker kan ju också vara med där och... inte kanske detaljstyra men att... genom riktlinjer säga att det här, det här ska vi ha. Det får ju inte va... provocerande. För allmänheten.

(Politiker 2)

Den nyvalda kulturpolitiska talespersonen Alexander Christiansson använder liknande språk när han i en intervju i Svenska dagbladet talar om ”opassande” och ”osmaklig” konst som inte bör finansieras av skattepengar (Andersson 2023). Snarare än att hänvisa till en kulturpolitisk diskurs där värden som kvalitet, innovation eller skönhet är centrala, vänder sig politikerna till en moralisk diskurs. Kulturen ska vara lämplig, passande, oprovocerande och bygga på sunt förnuft. I denna typ av argumentation finns en återkoppling till den analys jag gjort ovan med hjälp av Žižek och disidentifikationsbegreppet. En positionering av den egna ståndpunkten som objektiv och självklar, och ett osynliggörande av den egna ideologin kan underlätta positionen att politisk direktstyrning av kulturen är rimlig. En stark identifikation med *folket*, och en stark positionering av *folket* som en homogen och objektiv enhet skapar möjligheten att tala för folket med ett sanningsanspråk som positionerar den egna ståndpunkten som sann och icke-ideologisk. Allt utanför denna position blir således ideologiskt och kan ifrågasättas

som omoraliskt, eftersom det inte är vad *folket* vill. Utifrån en sådan position blir det också möjligt att hävda sin rätt att direkt påverka den kultur som finansieras av allmänna medel.

Principen om armlängds avstånd har länge varit en del av det politiska systemet och som sådan en fråga som inte tidigare setts som politiskt stoff för debatt, utan som en inherent och statisk del av den sociala praktiken. Därför blir rubbningen i den sociala praktiken påtaglig när frågan tas upp till debatt. En av informanterna, som också är den som suttit längst på sin post, intar en mer avvaktande och lätt avfärdande position i relation till den stora debatten om politisk styrning av kulturen, och menar att den verkliga styrningen sker redan i det dagliga politiska arbetet.

Det har väl gått lite troll i det där med armlängds avstånd, för att vi styr rätt så mycket, det politiska styr väldigt mycket idag. Vi är ju dom som delar ut bidrag bland annat, vi är dom som allokeringar pengar, vi är dom som sätter pengarna för biblioteken varje år. Som här i [kommunen] här sätter vi ju liksom, har vi ju en internbudget för biblioteken som vi fördelar från nämnden. Vi har målstyrning, från kommunerna, och även ute i nämnderna, nämndsmålstyrning. Och det är egentligen där som detaljstyrningen, och den politiska styrningen kommer in. [...] Och jag tror att många glömmar bort hur den funkar, för man säger åh armlängds avstånd, armlängds avstånd... men i vissa kommuner så kan ju den här målstyrningen vara väldigt detaljerad, och det varierar ju både från höger till vänster också. Så att vi detaljstyr rätt mycket idag. [...] så tycker jag den debatten är lite så att den är... den känns lite urvattnad.

(Politiker 5)

Politiker 5 hänvisar tillbaka till den sociala praktik som nämndarbetet är, och inom vilken politisk styrning av kulturen inte alls är en debatterad fråga utan en självklarhet. Den sociala praktiken sätter ramarna och skapar en idé om vad som är möjligt och inte. Inom ramarna för nämndarbetet är i stort sett alla inblandade överens om att det är rimligt att arbeta för att inarbeta sin ideologi i riktlinjerna för kulturen. När politisk styrning flyttas till en annan social praktik blir den synlig på ett nytt sätt och därmed ifrågasatt på ett nytt sätt. Principen om armlängds avstånd kan alltså ifrågasättas inte bara på grundval av att politiker bör få styra mer, utan även på grundval av att de redan styr mer än vad principen låter antyda.

Diskussion och slutsatser

Förskjutningar i förståelsen av det demokratiska uppdraget

I arbetet med denna studie har mina två första guidande forskningsfrågor varit vilka kultur- och bibliotekspolitiska diskurser som framträder i Sverigedemokraternas kulturpolitik, samt hur dessa förhåller sig till bibliotekets uppdrag så som det traditionellt uppfattats. Traditionellt är förstås ett komplicerat ord i sammanhanget,

och ett som Sverigedemokraterna i hög utsträckning använder och kanske skulle hävda innebär något annat än det jag föreslår. Men jag har försökt skissera en bild av hur idén om bibliotekens demokratiska uppdrag formats historiskt av den kulturpolitiska utvecklingen i stort och bibliotekens utveckling i synnerhet. Mot denna fond av en förståelse av uppdraget, som vi skulle kunna kalla hegemonisk, har jag lyft aspekter av Sverigedemokraternas bibliotekspolitik och försökt att utrona om denna på betydande sätt utmanar eller förskjuter förståelsen av det demokratiska uppdraget. I min analys har jag kunnat urskilja några punkter på vilka Sverigedemokraternas förhållningssätt till bibliotekens uppdrag påtagligt skiljer sig från den etablerade, hegemoniska om en så vill, bilden av uppdraget.

För det första har jag pekat på hur idén om målgruppen, vem biblioteket är till för, är påtagligt annorlunda i Sverigedemokraternas politik än i den rådande tolkningen av uppdraget. Där lagen stipulerar att alla ska ha tillgång till bibliotekets tjänster vill Sverigedemokraterna se att enbart personer med rätt att vistas i landet ska ha tillgång till dessa tjänster. Detta är i linje med partiets nationalistiska värden, där tillhörighet till nationen är en förutsättning för tillhörighet till samhället. För det andra har jag visat på hur partiets förhållningssätt till bibliotekens bildande uppdrag skiljer sig från det rådande. Om tillhörighet till nationen är en förutsättning för tillhörighet till samhället, är i sin tur tillhörighet till kulturen en förutsättning för tillhörighet till nationen, varför en viktig uppgift för kulturinstitutioner som bibliotek blir att arbeta med bildning i assimilerande syfte. För det tredje har jag i partiets användning av ett antropologiskt kulturbegrepp identifierat en förskjutning i uppfattningen av det kulturpolitiska området i stort, vilken får betydelse för förståelsen av bibliotekens uppdrag. I den historiska genomgången av kulturpolitikens utveckling i Sverige ovan refererade jag till det fastställande av kulturpolitikens område som gjordes i och med betänkandet och propositionen från 1972 respektive 1974. Enligt dessa skulle kulturpolitiken omfatta konstnärliga uttrycksformer, kommunikationsmedier och kulturarvsbevarande verksamhet, och man hänförde också vissa delar av folkbildande verksamhet till kulturpolitiken (Kulturrådet 1972). Sverigedemokraternas allmänna användning av kulturbegreppet flyttar fokus från konstformer och medier till värderingar och sociala koder. För det fjärde har frågan om hur politiken och biblioteken förhåller sig till varandra lyfts som ett område där Sverigedemokraternas hållning skiljer sig från den rådande traditionen. Frågan om i vilken utsträckning politiken ska ha möjlighet att detaljstyra kulturella verksamheter påverkar i hög grad bibliotekens möjligheter att utföra sitt demokratiska uppdrag och ställer frågan om vem som har

rätt att tolka uppdraget på sin spets. Detta har exemplifierats bland annat genom den alltjämt pågående debatten om Drag queen story hour på biblioteken.

Samtliga dessa punkter, på vilka Sverigedemokraternas politik skiljer sig från rådande tolkning av bibliotekens demokratiska uppdrag, kan härledas till en förskjutning i förståelsen av hur kultur och demokrati hänger ihop. Jag ser i de kulturpolitiska utsagor från Sverigedemokraterna som jag analyserat en ekvivalenskedja mellan begreppet kultur, nation och demokrati, som blir central för förståelsen av alla tre begrepp, såväl som för bibliotekens uppdrag. Det antropologiska kulturbegreppet, som fokuserar på värderingar, levnadsmönster och sociala koder, kopplas till natur och geografi, och knyts på så vis till nationen som både plats och koncept. Kultur och nation sammansmälts till en nationell kultur som båda begreppen i stort sett betecknar. Till denna nationella kultur knyts också demokrati som en inherent egenskap. Nationen blir på så vis också ett överordnat begrepp, som föregår både kultur och demokrati. Nationen existerar som något objektivt förefintligt, och till denna knyts en viss kultur av vilken demokrati är en central del. För att ta del av det demokratiska systemet krävs alltså tillhörighet till kulturen och nationen. Med ett sådant synsätt blir också stycket i partiets principprogram om att kunna välja sig in i den svenska kulturen relevant att diskutera. Att välja sig in i den svenska kulturen handlar inte om att exempelvis helt enkelt välja att bo i Sverige. Den svenska kulturen, och därmed den svenska demokratin, tar inte upp vem som helst som närmar sig den. Det är ett aktivt val att anpassa sig till kulturen och därmed göra sig berättigad till en röst inom den. Först när en person inrättar sig enligt normerna och på så vis är del av den fixerade svenska kulturen har hen rätt att delta i demokratin och uttrycka sin åsikt. På så vis bevaras det som är den svenska kulturen, och skyddas från yttre influenser. Bibliotekets tjänster, och dess demokratiska roll, blir förbehållet de som är formella deltagare i det nationella demokratiska systemet. För att säkra att de som blir formella deltagare i nationen lever upp till kulturens normer fyller biblioteket en assimilerande funktion där exempelvis att lära sig svenska prioriteras högre än att underhålla sitt modersmål. I förlängningen skapar denna bild av *ett* folk med *en* gemensam kultur som ska upprätthållas möjligheter för politiken att hävda sig som representanter för *folket* i stort och från denna position hävda en större rätt att aktivt ingripa i kulturell verksamhet än vad som traditionellt ansetts kompatibelt med den princip för armlängds avstånd som varit rådande i svensk kulturpolitik.

Sverigedemokratisk bibliotekspolitik och bibliotekens verksamhet

Min tredje forskningsfråga var vilken betydelse partiets kulturpolitiska positionering kan få för biblioteksverksamheten. Genom Tidöavtalet fick Sverigedemokraterna, som diskuterades i inledningen, för första gången formellt inflytande över svensk regeringspolitik. Partiet har naturligtvis haft inflytande som riksdagsparti, som oppositionsparti och som vågmästarparti, men i den aktiva inkluderingen av Sverigedemokraterna som samarbetsparti till regeringen finns en viktig symbolisk maktförskjutning. Inte minst eftersom vid tiden för partiets inträde i riksdagen 2010 inget av de andra riksdagspartierna var beredda att ens samtala, än mindre samarbeta med Sverigedemokraterna (Durehed 2010). Utvecklingen från ett parti helt utan allierade till andra största parti och stödparti till regeringen har både gått mycket snabbt och varit relativt linjär, och har på kort tid gett partiet unika chanser att påverka politiken i stort.

Förslaget om anmälningsplikt för offentliganställda som möter personer utan rätt att uppehålla sig i landet, som presenterades i Tidöavtalet, verkar i relation till min studie symboliskt viktigt för Sverigedemokraterna. Ett sådant förslag är helt i linje med partiets förslag om att bibliotekens tjänster ska förbehållas personer med rätt att uppehålla sig i landet. Denna del av partiets konkreta bibliotekspolitiska förslag, presenterade i motionen *Bibliotek i tradition och förnyelse* (Filper m.fl. 2022), har som visades i inledningen mött motstånd i biblioteksfältet. Partiets influenser i Tidöavtalet tyder dock på att en sådan tolkning mycket väl inom kort skulle kunna bli norm. En sådan förskjutning i förståelsen av uppdraget torde också lägga en god grund för fortsatta diskussioner om den förändring av bibliotekslagen som partiet vill åstadkomma, där personer med annat modersmål än svenska inte längre ska vara en prioriterad grupp. Flera av de kommuner som ingått i min analys jobbar redan idag med en omtolkning av uppdraget kring den prioriterade gruppen där assimilering och inläring av svenska prioriteras upp medan arbetet med modersmål prioriteras ned. Ett sådant fokus på att underlätta språkinläring och assimilering till *den svenska kulturen* kan fortfarande i hög grad ses som en prioritering av gruppen som sådan. Förståelsen av vad prioritering av gruppen innebär har dock förskjutits från fokus på gruppens behov, betoning av modersmålets betydelse för inläring, och rättigheter att utöva kultur på egna villkor; till fokus på nationens behov, det svenska språkets betydelse för den nationella gemenskapen och krav på nationell tillhörighet för att delta i kulturen. Välgrundade spekulationer kring vad en faktisk ändring i lagen, så att gruppen inte längre räknas som prioriterad, skulle innebära hade krävt en mer djupgående studie på detta tema. Men en ändring skulle möjliggöra att även detta assimilerande

uppdrag nedprioriteras. Det kan dock, att döma av mina intervjuer, hållas för troligt att bibliotekens funktion som kulturarvsbevarande även genom assimilerande åtgärder skulle upprätthållas även efter en lagändring, och att ändringen av lagen snarare skulle innebära ytterligare nedprioriteringar av mångspråk och modersmålsatsningar. Att ta bort den prioriterade målgruppen personer med annat modersmål än svenska skulle möjligen också försvaga incitament att arbeta med kulturarv som inte ses som svenskt.

Partiets allmänna fokus på landsbygd och småstad går igen i de bibliotekspolitiska förslagen där man vill prioritera bemanning av mindre biblioteksfilialer. Denna typ av förslag visar förstås på ett värnande om att tillgången till bibliotek ska underlättas var man än bor i landet, men det faktum att små filialer ofta ställs mot exempelvis event och annat på de större biblioteken kan ses i ljuset av den populistiska retorik som diskuterats i min analys. Att, som flera av mina informanter gör, framställa bemanning av mindre bibliotek och landsortsbibliotek som en prioritering som står i konflikt med finansiering av event på de större biblioteken kan bli ett led i processen att alliera sig med den föreställda enheten *folket*, och samtidigt ge denna enhet identitet genom att försätta sig i motsatsförhållande till en kulturell *elit* som vill lägga pengar på smal kultur i stället för det som *folket* eller *den breda massan* vill ha. I min analys har jag visat på hur Sverigedemokraterna genom denna typ av diskursiv process arbetar för att etablera sig som mer eller mindre opolitisk företrädare för folket. Utifrån en sådan position kan allt som anses politiskt problematiseras med argumentationen att staten och offentliga institutioner ska vara opolitiska. I en traditionell förståelse av kulturens demokratiska uppdrag har det funnits en mer eller mindre blocköverskridande konsensus om att målet är kultur för alla, på allas villkor. Den politiska styrning som ska undvikas med hjälp av principen om armlängds avstånd blir då direkt påverkan av innehållet i kulturen. Med en förståelse av kulturens demokratiska uppdrag som bygger på ett aktivt statligt arbete för monokultur kan kravet på kultur för alla på allas villkor, exempelvis genom finansiering av minoritetskultur, i sig ses som otillbörlig ideologisk politisk styrning. Denna process möjliggör i förlängningen också argumentationer för att staten ska låta bli att finansiera hbtq-relaterade evenemang som Drag queen story hour, och dra in bidragen till politiskt förankrade studieförbund. När den egna ideologin osynliggörs kan en grupp göra anspråk på makten att definiera *sunt förnuft*, *svensk kultur*, *lämplighet* och andra till synes avpolitiserade värden. Dessa värden blir dominerande, hegemoniska positioner, eftersom andra utmanande positioner kan dömas ut som politiska och extrema. Att kategoriskt döma ut extremism blir också ett sätt att göra sin egen position till

mittpunkt i ett politiskt spektrum, och kan fungera som en del i att omskapa den politiska kartan i stort. Högerradikala strömningar bryter i viss mån upp den traditionella blockpolitiken och skapar en ny mitt där tillhörighet till folket i allmänhet är den identifikation som krävs, och ideologiska identifikationer kan dömas ut som extrema. Från en sådan position blir det också lättare att göra anspråk på rätten att styra den verksamhet som bedrivs med skattemedel, finansierad av folket. I relation till bibliotekets demokratiska uppdrag ekvivaleras demokrati av mina informanter med neutralitet. Men att institutionen i sig är neutral förstås också delvis som att den är öppen för påverkan av den politiska makt som företräder folket. När bedömningen av var gränserna går för denna styrning görs från en föreställt opolitisk position öppnar detta för användandet av en moralistisk diskurs, med värden som lämplighet, provokation och sunt förnuft, som osynliggör ideologisk styrning. Att politisk direktstyrning av bibliotekens verksamhet blir vanligare parallellt med ökat inflytande från Sverigedemokraterna ter sig därför troligt.

Avslutande reflektioner

Mina intervjuer såväl som partiets formella bibliotekspolitiska förslag ger en bild av en politik som arbetar för att förändra förståelsen av bibliotekens demokratiska uppdrag genom diskursiva förskjutningar av vem som inkluderas i lagens *alla* och av hur relationen mellan kultur och demokrati förstås. De diskursiva förskjutningar jag diskuterat i denna studie leder, såvitt jag kan se, mot en mindre inkluderande biblioteksverksamhet. Att göra biblioteken mindre inkluderande är också att aktivt utesluta vissa människor från möjligheter till bildning, inflytande och delaktighet. Den typ av populistisk retorik som jag, liksom andra före mig, ser exempel på i Sverigedemokraternas kulturpolitik, öppnar också för auktoritära ingrepp som osynliggörs genom att förklaras som sunt förnuft och självklarheter. Med en förståelse av demokrati som fokuserar på allas lika rättigheter och möjligheter till att uttrycka sig är sådana förskjutningar del av en typ av politik som riskerar att underminera demokratin, försvåra för biblioteket att utföra sitt demokratiska uppdrag och försvaga biblioteket som arena för demokratiska samtal och demokratisk utveckling. Viktigt att betona är dock att Sverigedemokraterna ser sig själva som ett demokratiskt parti, och som jag visat finns i relation till premieringen av assimilering och moralistisk politisk styrning en demokratisk förklaringsmodell. Den diskursiva förståelsen av demokrati blir därför viktig att få syn på för att kunna ifrågasätta och jämföra dessa perspektiv på bibliotekens uppdrag.

Vidare forskning

Jag har i denna studie använt debatten om Drag queen story hour som en språngbräda från vilken jag tagit avstamp i mina frågor och analyser kring politisk styrning av biblioteken. Med tanke på den fortsatta uppmärksamhet Drag queen story hour fått och den roll eventet fortsatt spela i politiska debatter under våren 2023 vore fortsatta studier kring denna specifika debatt högst relevanta för att förstå det politiska klimat som formar bibliotekens förutsättningar idag. Vilka diskurser som genomsyrar denna debatt, och vilka samhällsprocesser som lett till att debatten blossar upp just nu, trots att konceptet Drag queen story hour är flera år gammalt, är exempel på frågeställningar för framtida forskning på ämnet. Debatten om politisk styrning och de förskjutningar i förståelsen av kultur och demokrati som högerradikala strömningar bidrar till gör också forskning om neutralitetsbegreppets betydelse såväl som biblioteks och bibliotekariers politiska roll högintressant. En utökad intervjustudie i vilken representanter från fler politiska partier tillfrågas om sin syn på politikens respektive neutralitetens roll i biblioteket vore en av flera möjliga relevanta utvecklingar av föreliggande intervjustudie.

Källförteckning

- Agenda* (2023). Agenda - Partiledardebatt del 1, SVT. 7 maj 2023.
- Aksoy, M. (2022). Dragqueens bjöd in SD till sagostund – hade plockat bort kontroversiella böcker. *Samnytt*, 27 november 2022.
- Andersson, E. (2023). Små barn ska inte tänka på normkritik. *Svenska Dagbladet*, 01 mars 2023.
- Bengtsson, H. A. (red.). (2009). *Högerpopulismen: en antologi om Sverigedemokraterna*. Stockholm: Premiss.
- Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism*. London ; New York: Routledge.
- Carlsson, H., Hanell, F. & Hansson, J. (2022). ”Det känns som att jag bara sitter och väntar på att det ska explodera” - politisk påverkan på de kommunala folkbibliotekens verksamhet i sex sydsvenska regioner. *Nordic Journal of Library and Information Studies*, 3(1), 26–43.
doi:10.7146/njlis.v3i1.131852.
- Carlsson, S. (2022). SD-politiker i Kalmar vill stoppa sagostund för småbarn med drag queens. *SVT Nyheter*, 3 november 2022.
- Clemens, A. (2022a). Trots kritik och hot – sagostunden hålls som planerat. *Biblioteksbladet*, 22 november 2022.
- Clemens, A. (2022b). SD i Trelleborg ställde in sagostund: ”Namnet var inte lämpligt”. *Biblioteksbladet*, 13 december 2022.
- Dahl, R. A. (1998). *On democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Drag Story Hour (2023). *About*. Drag Story Hour.
<https://www.dragstoryhour.org/about> [2023-03-6].
- Ds 2012:13 *Ny bibliotekslag*.
- Duelund, P. (2011). *The Impact of the New Nationalism and Identity Politics on Cultural Policy-making in Europe and Beyond*. Europarådet.
- Durehed, M. (2010). Alla partierna har tagit avstånd från SD. Sveriges Radio, 20 september 2010.
- Emilsson, A., Bengtsson, A., Sundin, C. & Andersson, J. (2019). *Bibliotek i tradition och förnyelse*.
- Engström, L., Olsson Dahlquist, L. & Rivano Eckerdal, J. (2022). Regeringens politik riskerar att hota folkbibliotekens demokratiska roll. *Sydsvenskan*, 8 december 2022.
- Eriksson, T. (2022). Politiken fortsätter att förskräcka. *Biblioteksbladet*, 2022(2), 22–25.

- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge, UK ; Cambridge, MA: Polity Press.
- Filper, R., Bengtsson, A., Yurkovskiy, L., Broman, B. & Andersson, J. (2022). *Bibliotek i tradition och förnyelse*.
- Fornäs, J. (2017). *Defending culture: conceptual foundations and contemporary debate*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Frenander, A. (red.). (2011). *Arkitekter på armlängds avstånd? Att studera kulturpolitik*. Borås: Valfrid.
- Frenander, A. (2014). *Kulturen som kulturpolitikens stora problem: diskussionen om svensk kulturpolitik fram till 2010*. 2. rev. uppl. Möklinta: Gidlund.
- Hall, E. (2016). *Vårt svenska kulturarv: En diskursanalys av Sverigedemokraternas syn på kulturarvs-begreppet i relation till den hegemoniska kulturarvsdiskursen*. Masteruppsats i musei- och kulturarvsvetenskap. Uppsala universitet, Uppsala.
- Hansson, A., Wikander, C., Schmidt, J., Lundquist, L., Andréén, N. & Lindahl, R. (u.å.). demokrati. *Nationalencyklopedin*.
- Hansson, J. (2018). *Politisk styrning av biblioteken – ett verkligt hot*. Svensk biblioteksförening. <https://www.biblioteksforeningen.se/nyheter/politiskstyrning-av-biblioteken-ett-verkligt-hot/> [2023-01-30].
- Helmore, E. (2022). US drag queens stand their ground amid intimidation by the far right. *The Guardian*, 4 juli 2022.
- Hibombo, A. (2022). Amerikanska Drag story hour-grundaren stöttar svenska kollegor. *SVT Nyheter*, 19 december 2022.
- Hirschfeldt, J. (2018). Biblioteken - en femte funktion i den demokratiska rättsstaten. I Fichtelius, E., Enarson, E., Hansson, K., Klein, J., & Persson, C. (red.). *Den femte statsmakten. Bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering*. Stockholm: Kungliga Biblioteket, Nationell biblioteksstrategi, ss.67–85.
- Håkansson, J. (2023). *Historia och nationalism: Sverigedemokraternas och Dansk Folkepartis historiska berättelser*. Malmö: Malmö University Press.
- Jacobsson, B. (2014). *Kulturpolitik: styrning på avstånd*. Lund: Studentlitteratur.
- Johannisson, J. (2006). *Det lokala möter världen: kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg*. Göteborg: Valfrid.
- Jones, E. (2017). The Public Library Movement, the Digital Library Movement, and the Large-Scale Digitization Initiative: Assumptions, Intentions, and the Role of the Public. *Information & Culture*, 52(2), 229–263. doi:10.7560/IC52205.
- Jungar, A.-C. & Jupskås, A. R. (2014). Populist Radical Right Parties in the

- Nordic Region: A New and Distinct Party Family? *Scandinavian Political Studies*, 37(3), 215–238. doi:10.1111/1467-9477.12024.
- Kann-Rasmussen, N., Rasmussen, C. H. & Blomgren, R. (2022). LAMs as activists? Dilemmas between neutrality and taking a stand. I *Libraries, Archives, and Museums in Transition*. London: Routledge, ss.201–214.
- Karlsson, D. (2003). *En chimär av endräkt: ideologiska dimensioner i kommunal kulturpolitik*. Göteborg: Kompendiet.
- Kulturdepartementet (1995). *Tjugo års kulturpolitik 1974-1994: en rapport från Kulturutredningen*. Stockholm: Statens offentliga utredningar. No. SOU 1995:85.
- Kulturdepartementet (2000). *En uthållig demokrati! - Politik för folkstyrelse på 2000-talet*. Stockholm: Statens offentliga utredningar. No. SOU 2000:1.
- Kulturdepartementet (2016). *Låt fler forma framtiden!* Stockholm: Statens offentliga utredningar. No. SOU 2016:5.
- Kulturrådet (1972). *Ny kulturpolitik: betänkande*. Stockholm: Statens offentliga utredningar, utbildningsdepartementet. No. SOU 1972:66.
- Kulturutredningen (2009a). *Betänkande av Kulturutredningen - Förnyelseprogram*. Stockholm: Statens offentliga utredningar. No. SOU 2009:16.
- Kulturutredningen (2009b). *Betänkande av Kulturutredningen - Grundanalys*. Stockholm: Statens offentliga utredningar. No. SOU 2009:16.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Laclau, E. (2005). *On populist reason*. London ; New York: Verso.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (2008). *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Göteborg, Stockholm: Glänta ; Vertigo.
- Lindgren, A.-L. (2008). Varför inrätta kulturnämnd? Lokal kulturpolitik i två kommuner. *Historisk Tidskrift*, 2008(2), 177–201.
- Lindsköld, L. (2015). Contradicting Cultural Policy: A comparative study of the cultural policy of the Scandinavian radical right. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 18(1), 8–27.
- Linnéuniversitetet (2023). *Projekt: Folkbiblioteken i ett förändrat politiskt landskap – ett demokratiuppdrag för en ny tid?* Linnéuniversitetet. <https://lnu.se/forskning/forskningsprojekt/projekt-folkbiblioteken-i-ett-forandrat-politiskt-landskap/> [2023-05-28].
- Mathiasson, M. H. & Jochumsen, H. (2022). “The Soup We are In” – Reflections on Post-neutrality Librarianship. *Public Library Quarterly*, 1–20. doi:10.1080/01616846.2022.2149017.

- Murray, C. (2023). *How Drag Queens Became A Right-Wing Target—From Alex Jones To Tucker Carlson—With These States Trying To Ban Story Hours And Shows*. Forbes.
<https://www.forbes.com/sites/conormurray/2023/02/03/how-drag-queens-became-a-right-wing-target-from-alex-jones-to-tucker-carlson-with-these-states-trying-to-ban-story-hours-and-shows/> [2023-04-24].
- Myndigheten för kulturanalys (2021). *Så fri är konsten: den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Nationalencyklopedin (u.å.). Alliansen. *Nationalencyklopedin*.
- Niklasson, E. & Hølleland, H. (2018). The Scandinavian far-right and the new politicisation of heritage. *Journal of Social Archaeology*, 18(2), 121–148. doi:10.1177/1469605318757340.
- Nilsson, B. (2022). An ideology-critical examination of the cultural heritage policies of the Sweden Democrats. *International Journal of Heritage Studies*, 28(5), 622–634. doi:10.1080/13527258.2022.2042718.
- Nord, S. (2022). Fullt drag i Eslöv när politiker debatterade sagostund. *SVT Nyheter*, 20 december 2022.
- Norocel, O. C., Saresma, T., Lähdesmäki, T. & Ruotsalainen, M. (2022). Performing ‘us’ and ‘other’: Intersectional analyses of right-wing populist media. *European Journal of Cultural Studies*, 25(3), 897–915. doi:10.1177/1367549420980002.
- Oldberg, E. (2022). *Bibliotekspersonal fick telefonhot efter Dragqueen story hour*. Sydsvenskan. <https://www.sydsvenskan.se/2022-11-16/bibliotekspersonal-fick-telefonhot-efter-dragqueen-story-hour> [2023-03-7].
- Olsson Dahlquist, L. (2019). *Folkbildning för delaktighet: en studie om bibliotekets demokratiska uppdrag i en digital samtid*. Lund: Lunds universitet.
- Oltmann, S. M., Kitzie, V. & Barriage, S. (2022). “For me, it is an intellectual freedom issue”: Drag storytimes, neutrality, and ALA core values. *Journal of Librarianship and Information Science*, 096100062211008. doi:10.1177/09610006221100853.
- Palm, V. (2022). ”Vi vet ju hur det blev i Sölvesborg”. *DIK-medlemmar om sin oro över framtiden*. DIK. No. DIK 2022:5.
- Prop. 1974:28 *Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga kulturpolitiken*.
 Prop. 1996/97:3 *Kulturpolitik*.

- Prop. 2009/10:3 *Tid för kultur*.
- Rivano Eckerdal, J. & Carlsson, H. (2018). *Styrdokumentet i vardagen: En undersökning av kulturpolitiska styrdokuments strategiska och praktiska betydelse för folkbibliotek i fem skånska kommuner*. Lund: Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet.
- Rydgren, J. (2010). Den radikala högerens sociologi. I Deland, M. (red.). *Det vita fältet: samtida forskning om högerextremism*. Uppsala: Swedish Science Press, ss.15–43.
- Rönqvist Fors, K. (2022). *Kritik mot förslag om att bibliotekarier ska samarbeta med Migrationsverket*. SVT Nyheter. <https://www.svt.se/kultur/kritik-mot-forslag-om-anmalningsplikt> [2023-04-15].
- Röshammar, M. (2022). Kritik mot förslag om anmälningsplikt: ”Krockar med vårt innersta”. *Biblioteksbladet*.
- Sannerstedt, A., Bjurulf, B. & Trygg, S. (u.å.). populism. *Nationalencyklopedin*.
- Scott, D. & Saunders, L. (2021). Neutrality in public libraries: How are we defining one of our core values? *Journal of Librarianship and Information Science*, 53(1), 153–166. doi:10.1177/0961000620935501.
- SFS 1974:152 *Kungörelse om beslutad ny regeringsform*.
- SFS 1996:1596 *Bibliotekslag*.
- SFS 2013:801 *Bibliotekslag*.
- Sisask, R. (2022). Sagostund med drag queens inställd efter hot: ”Må ni brinna i helvetet era pedofiler”. *SVT Nyheter*, 23 oktober 2022.
- Skånes kommuner (2023). *Våra medlemmar*. Skånes Kommuner. <https://xn--skneskommuner-qfb.se/skanes-kommuner/vara-medlemmar/> [2023-02-14].
- Stockstad, M. (2022). *Från informationsspecialister till angivare?* Biblioteksbladet. <https://www.biblioteksbladet.se/ideer/debatt/fran-informationspecialister-till-angivare/> [2023-04-15].
- Svensson, J. & Tomson, K. (red.). (2016). *Kampen om kulturen: idéer och förändring på det kulturpolitiska fältet*. Upplaga 1:1. Lund: Studentlitteratur.
- Sverigedemokraterna (2019). *Sverigedemokraternas principprogram 2019*.
- Sverigedemokraterna (2022a). *Kommunpolitiskt inriktningsprogram 2022*.
- Sverigedemokraterna (2022b). *Sverigedemokraternas sammanhållningspolitiska inriktningsprogram*.
- Sverigedemokraterna (2023). *Sverigedemokraterna utser ny kulturpolitisk talesperson | Sverigedemokraterna*. <https://via.tt.se/pressmeddelande/sverigedemokraterna-utser-ny->

- kulturpolitisk-alesperson?publisherId=3236128&releaseId=3340032 [2023-03-10].
- Tara, J. (2022). *Drag Queen Story Hour UK: How the far right is targeting drag queen readings* | CNN. <https://edition.cnn.com/2022/08/04/europe/lgbtq-drag-queen-far-right-protests-intl/index.html> [2023-04-24].
- Tidöavtalet (2022). <https://www.liberalerna.se/nyheter/overenskommelse-for-sverige-tidoavtalet>.
- Topholt, C. (2019). *Kultur og politik*. Köpenhamn: Multivers.
- Torstensson, M. (1996). *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna. Exemplet Sverige och några jämförelser med USA*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Torstensson, M. (2009). Library Spirit in Sweden - Two Missionary Phases. I Dyrbye, M. (red.). *Library spirit in the Nordic and Baltic countries: historical perspectives*. Tampere [Finland]: Hibolire, ss.75–97.
- Troberg, A. (2022). *Fackförbundet DIK: Tidöavtalet tvingar bibliotekarier till angiveri*. Altinget.se. <https://www.alinget.se/artikel/alinget.se/artikel/fackforbundet-dik-tidoavtalet-tvingar-bibliotekarier-till-angiveri> [2023-04-15].
- Troberg, A. (2023). *Politikerna måste sluta använda biblioteken som politiskt slagfält*. DN.SE. <https://www.dn.se/kultur/anna-troberg-politikerna-maste-sluta-anvanda-biblioteken-som-politiskt-slagfalt/> [2023-05-22].
- Valmyndigheten (2023). *Valresultat*. <https://val.se/valresultat.html> [2023-04-3].
- Vestheim, G. (2011). Kulturens och konstens autonomi: Från den tidiga borgerliga epoken till den senmoderna ”skenande världen”. I Frenander, A. (red.). *Arkitekter på armlängds avstånd? Att studera kulturpolitik*. Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås: Valfrid.
- Weber, B. (2011). Laclau and Žižek On Democracy and Populist Reason. *International Journal of Žižek Studies*, 5(1).
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Žižek, S. (1989). *The sublime object of ideology*. London ; New York: Verso.

Bilaga 1 – Samtyckesblankett

Samtycke till att delta i intervjustudie

Masteruppsats om Sverigedemokraternas bibliotekspolitik, inom masterprogrammet ABM (Arkivvetenskap, Biblioteks- och informationsvetenskap, Museologi), Lunds universitet.

Intervjun beräknas ta runt en timme. Eventuell inspelning av intervjun kommer inte att spridas vidare, och de som blir intervjuade inom ramen för uppsatsen kommer att anonymiseras. Själva inspelningen tas bort så fort uppsatsen är färdig. Deltagande är frivilligt och du har möjlighet att avbryta din medverkan om du så önskar.

Jag har skriftligen fått information om studien och samtycker till att delta. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange något skäl. Min underskrift nedan betyder att jag väljer att delta i studien.

.....

Underskrift

.....

Namnförtydligande

.....

Ort och datum

Kontaktuppgifter

Line Janson

E-post: li5084ja-s@student.lu.se

Handledare: Henrik Jochumsen, Köpenhamns universitet

E-post handledare: hjo@hum.ku.dk

Bilaga 2 – Intervjuguide

Inledning

- Namn, position, kommun.
- Om fritidspolitiker – vad har du för annan sysselsättning?
- Vad har du för utbildning?
- Hur ser din personliga relation till bibliotek ut?
Användare? Studerat? Arbetat?

Politisk bakgrund och översikt

- Hur ser din politiska bakgrund ut?
- Har du flera positioner just nu?
- Hur länge har du haft de aktuella positionerna?
- Hur mycket tid går åt till det aktuella arbetet?
- Hur kommer det sig att just du fått just den här positionen?
Bygger det på ett särskilt intresse från dig? På vilket sätt?
- Hur kommer det sig att det är av intresse för ditt parti att ha en person på just den här positionen?

Bibliotekens uppdrag – ställningstaganden och visioner

- Hur väl insatt är du i bibliotekens arbete i kommunen?
- Hur väl insatt är du i bibliotekslag och andra styrdokument för biblioteken?
- Vad är bibliotekens huvudsakliga uppgift enligt dig?
- Anser du att bibliotek är viktiga (samhällsfunktioner)?
På vilka sätt är biblioteken viktiga?
- Vilka faktiska förslag kring bibliotek har ditt parti här i kommunen?
Vad hoppas du att de ska leda till?
- Vad är dina framtidsvisioner för biblioteken?
Folkbibliotek (primärt)? Skolbibliotek? Andra biblioteksformer?
- Vad borde biblioteken göra i framtiden som de inte gör nu?
Varför?
- Vad borde biblioteken inte göra i framtiden som de gör nu?
Varför?
- Vad innebär bibliotekens demokratiska uppdrag för dig?
På vilka sätt tänker du att biblioteken har ett demokratiskt uppdrag?

Politiska styrdokument

- Hur ofta återkommer du till ditt partis styrdokument i ditt arbete?
Hur använder du dem?
- Vilka dokument är viktiga för dig i ditt arbete?
På vilka sätt?
- Vilka av era bibliotekspolitiska förslag är viktigast för dig? Varför?
Hur arbetar du med dem?

Frågor om mer specifika formuleringar eller situationer

- Om partiets fokus på kultur som sociala koder, snarare än kultur som estetiska uttryck, och hur det kan påverka bibliotekspolitiken.
- Hur ser du på ”principen om armlängds avstånd”, som innebär att politiken inte ska påverka kulturens innehåll? (Utgångspunkt i aktuell debatt och uttalanden från partiföreträdare.)

Stora specifika förslag samt argumentation för dem, underlag för följdfrågor kring partiets nationella politik

- Nationellt lånekort – för att säkra användarvänlighet.
- Gemensam digital satsning – för att bevara material och tillgängliggöra i hela landet.
- Ta bort personer med andra modersmål som prioriterad grupp i lagen – för att det är för mycket och svårt att prioritera.
- Begränsningar i vem som kan använda biblioteken, framför allt inte den som inte har rätt att vistas i landet – för att finansiering sker av befolkningen.
- Tyst miljö för kunskapsinhämtning, mindre av kulturhus och debattarena – för att värna kunskapsinhämtningen och studiemiljön.